

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בימי חג הסוכות

שנת תשפ"ג לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלק שב"א

הוצאת הקונטרס
נתנדב ע"י ידידינו היקר
הר"ר יוסף באדאנסקי הי"ו
לרגל נישואי בנו למזל טוב

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען
185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

ליל בי דסוכות תשפ"ג לפ"ק

ועקרבים ומנמיך להם את הגזוה ומגזיה להם את הנמוך ע"כ. וצספרי (פסקא פג) דעת רבי יהודה שהיה י"ג עננים ע"ש. אך אכתי תקשה לדעת רבי אלעזר בן רבי שמעון דסצירא ליה ענן אחד היה שנאמר (מהלים קה-לט) פרש ענן למסך (מדרש שו"ט פרק כה) ע"ש, אס כן למה נאמר לשון רבים, כי צסוכות הושצתי.

וגרא"ה על פי מה שכתוב צפירוש הגר"א (שיר א-ד) לצאר למה אנחנו עושים סוכות צתשרי, כיון שהוא נגד היקף ענני הכבוד היה ראוי לעשותו צניסן, כי אז היה תחלת היקף עננים. וציאר דלפי שכשעשו ישראל את העגל נסתלקו העננים (מרגוש שיר צ-ז), ולא נתכפר להם החטא עד שהתחילו לעשות את המשכן, ולכן נקרא משכן העדות, עדות שויתר להם על מעשה העגל (רש"י שמות לח-כא), ומשה ירד ציום הכיפורים, ומחרת יום הכיפורים ויקהל משה וזה על מלאכת המשכן (רש"י שס לה-א), וזה היה צ"א צתשרי,

למען ידעו דורותיכם כי צסוכות הושצתי את בני ישראל צהולאי אוחס מארץ מצרים (ויקרא עג-נג). והקשו המפרשים הלא ירידת המן ארבעים שנה צמדצר, לחס מן השמים, הוא נס יותר גדול, ולמה עושין זכר רק על יציבת הסוכה צמדצר.

ובגמרא (סוכה יא:): פליגי על איזה ענין צא הזכירה, רבי אליעזר אומר ענני הכבוד היו [סוכות שצמר הכתוב שהושיבם צמדצר], רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם [מפני החמה, צשעת חנייתן היו עושים סוכות] ע"כ. ויש להצין, דצשלמא אי סוכות ממש, שפיר אמר לשון רבים כי 'צסוכות' הושצתי, כי היו ששים רצוא סוכות, אצל אס הזכרון היא על ענני הכבוד שהקיפס, למה אמר סוכות לשון רבים. וצפשוטו כי הרצה עננים היו, וכמצואר צרש"י (צמדצר י-לד) צצעה עננים כתוצים צמסעיהם, ארצעה מארצע רוחות אחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם, והיה הורג נחשים

כריך ביאור, למה באמת תיקנו הזכר של ענני הכבוד על מה שחזרו בחודש תשרי בהקמת המשכן, ולא על עמם התחלתו שהיתה בניסן בעת שיצאו ממצרים, ומהו העדיפות של הענני כבוד השניים, ממה שהושיבם בסוכות תיקף כשיצאו ממצרים.

אמנם הענין הוא, להנהיג כבר דברנו בשב"ק העל"ט (בסעודה שלישית בשנת שובה), כי שמחת החג היא, על מחילת העונות של יום הכיפורים, שמחל ה' עונות כל בית ישראל. ושלב אותה ה' עם מצות סוכה, להורות כי כח התשובה אינה רק שנמחל החטא שלא יענש עליה, אלא עדיין נשאר טיגא ולכלוך מעמם החטא, וכמו השוגא לחזירו ואחר כך מחל לו, מכל מקום אין הם נעשים אהבים זה לזה, כי בלב נשאר טיגא על המעשים שעברו. לא כן היא כח התשובה אלא הקצ"ה, שנעשה כצריה חדשה, שאין הוא אותו האיש שחטא, אהמול היה שנוי ומרוחק, וכעת הוא אהוב נחמד וקרוב וידיד. והקצ"ה מקרב אותנו להיות עמו יחד בסוכה ולא דמהימנותא להשתעשע עמנו כמו שני אהבים, עיין שם בארוכה.

ודבר זה אנו למדים ציטר שאת מהענני הכבוד במדבר, שבני ישראל חטאו בהחטא היותר גדול, שעשו את העגל, עד שהמלך במסצו

וכתיב (שם לו-ג) והם הביאו אליו עוד גדבה צבקר צבקר, ב' ימים (ממחומא חרומה ד), הרי י"ב וי"ג תשרי, וצ"ד תשרי נטלו כל חכם לצ ממשה את הזהב צמנין וצמשקל, וצט"ו התחילו לעשות את המשכן, ואז חזרו ענני הכבוד, ולכן אנו עושים סוכות צט"ו בתשרי ע"כ.

ובבושך חכמה (פ' משפטים) פירש לפי זה שינוי הלשון בשם החג, דצפרשת משפטים (כג-טו), וכן צפרשת תשא (לד-כז), נקרא בשם חג האסיף, וצפרשת ראה (טו-יג) כתיב חג הסוכות, ולפי הנ"ל אחי שפיר, דכיון שאין הסוכה לזכר ענני הכבוד שביציאת מצרים, אלא לזכר ענני הכבוד השניים שחזרו אחרי הקמת המשכן, ואם כן לא נצטוו על סוכה קודם דצרות שניות והקמת המשכן, לכן לא נזכר לשון חג הסוכות, כי אם אחרי דצרות שניות והקמת המשכן ע"כ.

ובצפתה אחי שפיר הא דאמר כי 'צסוכות' הושבתי, בלשון רבים, כי אין הזכר בא על הענני כבוד הראשונות שהיו מתחלה, אלא היא על השניות שבאו אחר שפסקו הראשונות צחטא העגל, ועל כן אמר כי 'צסוכות' הושבתי, לשון רבים, כי הושיב אותנו בענני הכבוד שני פעמים, ועל הסוכה השנייה אנו עושים זכר, שהיתה בחודש תשרי. אך אחתי

לעשות זכר להענני הכבוד השניים
 דייקא שחזר להם אחר ששבו על
 החטא, להראות לישראל לדוגמא, גדל
 מעלת התשובה שחזר הכל כמקדם
 צלי שום שינוי. ואין הזכר צא להזכיר
 'הנס' של ענני הכבוד, דאס כן היה
 מן הראוי לעשות זכר גם לנס של
 המן והצבא. וגם אס יש דבר מיוחד
 בנס של ענני הכבוד, היה ראוי
 לעשותו בניסן צעת שהתחילו הענני
 כבוד להקיף את ישראל. אלא הזכר
 צא לענני הכבוד השניים, להורות על
 גדל מעלת התשובה, שחזרו הענני
 הכבוד צלי שום שינוי ממה שהיה
 מתחלה, ולמען ידעו דורותיכם כי
 בסוכות הושבתי את בני ישראל, שתי
 סוכות, שגם אחר שנסתלקו הענני
 כבוד בחטא העגל שוב חזרו להם,
 וזה ריבוי השמחה שיש בחג הסוכות
 יותר משאר מועדי ה'.

נרדי נתן ריחו (שיר א-יג), עלוזה כלה
 שזנתה בחוך חופתה (שנת פח:), עד
 שהסיר ה' מהם הענני כבוד, אין אני
 והוא יכולים לדור יחד. אמנם אחר
 ששבו ישראל בלב שלם, ומחל ה'
 אותם על החטא, ויאמר ה' סלחתי
 כדברך, וזוה על המשכן, שהיא משכן
 העדות, עדות שיתר ה' על חטא
 העגל, חזרו הענני כבוד כמו מקדם
 צלי שום שינוי שיהיו פחותים במספרם
 או באיכותם, אלא אותן ענני הכבוד
 שהיו להם כאשר היו במצב של אני
 אמרתי חלקים אתם, חזרו גם לאחר
 החטא כאשר עשו תשובה, וזה מורה
 על גדל מעלת התשובה, שלא נשאר
 שום רושם כלל מהחטא, והוא אהוב
 ונחמד וידיד כמו קודם החטא.

וְלָבֵן זוה ה' לאחר יום הכיפורים,
 שנמחל עונותיהם של ישראל,

ליל ג' דסוכות תשפ"ג לפ"ק – בעיר מאנסי

נטילת לולב בחוך הסוכה דייקא, ויש
 להבין הקשר בין שתי מצות אלו.

וּבְקָדִים צְעוּדָה שְׂרָאִיתִי מוּצָה
 בְּסִפְרֵי אֱהִי יַעֲקֹב (הוסיאטין,
 שמע"ג) שִׁפְרֵי שְׁנֵי מַעֲשִׂוֹת, וּלְפָנֵי
 שֶׁהִתְחִיל לְסַפֵּר אִמְרָה, שִׁישׁ מַעֲשֵׂה
 שֶׁאִפְשֵׁר לְלַמּוֹד מֵהֶם צְעָמֹו, וְיֵשׁ

בְּחַג הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה יֵשׁ לָנוּ שְׁנֵי מִצְוֹת,
 חֲדָה, בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבּוּ שְׂבַעַת
 יָמִים, לְמַעַן יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בְּסוּכּוֹת
 הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁנִית, מִצְוֹת
 נְטִילַת הָאֲרֻבָּה מִיָּמִים, שֶׁהִיא כְּחוּק
 צְלִי טַעַם, הֵן עַל־שֵׁי נְטִילָתוֹ, וְהֵן
 הַשִּׁיבוֹת לַחַג הַסּוּכּוֹת דֵּיִקָּא. וְיִדְוִעִים
 דְּבָרֵי הָאֲרָ"י ז"ל שִׁישׁ עֵינַי לְקִיּוּם מִצְוֹת

שמחת יום טוב שיש לי גם זה תקחו ממני, וקיבל עליו שלא להתרגז, והלך למקוה בשמחה. ואמר הרה"ק מהוסיאטין שהוא חושב ששני המעשיות האלו הולכים ביחד, שבאותה שנה לא ראתה האושפיזא בסוכה, דאמרו חז"ל (וזהו ח"א כו.) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, נמצא דכעס הוא כל של עבודה זרה, וזה היה כוונתו כשאמר שהכל של הטיפלה מונח על הסוכה, ובשביל זה לא ראתה האושפיזא ע"כ.

ויש להסמיך מקור לזה, ממה שסיפרו חז"ל (יבמות 15:) מעשה בצית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסקנא, שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי, עד שנקרע ספר תורה בחמתו, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, אמר תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודה זרה, וכן הוא ע"כ. וציאר במהרש"א שהכעס דוחק השכינה מצית הכנסת, כדאמרינן (מדריס כג:) כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, שנאמר (תהלים י-ד) רשע כגובה אפו וגו' אין חלקים וגו' ע"כ. הרי דבמקום כעס יש כל של עבודה זרה.

ודא מוסר השכל, שאפילו צריתתא דאורייתא, כאשר יראה מגדר מצוה, שהרי נקרע עבור זה ספר תורה, סופו שורה שם עבודה זרה ממש, מכל שכן שצריכין להזהר

מעשה שהוא לבוש לדבר גבוה יותר, שצריכין להצין מה שמונח תחתיו. וסיפר שהרה"ק רבי מיכל מזלחטשוב זי"ע, עשה פעם קידוש בהסוכה וראה שהרצנית ערובה, ושאל אותה בהסעודה למה היא ערובה, ואמרה שלא ראתה האושפיזא שנכנס להסוכה. ואמר לה שהסיבה הוא שיש כל של הטיפלה שסוכך על הסוכה, וזה מפריע שאינו רואה האושפיזא. והוסיף על זה הרה"ק מהוסיאטין, שלא מסתבר שעשה הסוכה בכל של הטיפלה, וגם למה לא הפריע גם לו שלא יראה האושפיזא, ועל כרחק שיש איזה דבר גבוה צוה.

ואמר על זה ציאר עם מעשה שני מהרה"ק מזלחטשוב זי"ע, שהיה לו תפילין חשובים מאד, והיה דחקות גדול בצית, וכשביקשו ממנו למכור תפילין שיהיה ממה להתפרנס, לא רצה, הגם שעושר אחד הציע לו שהוא מוכן לתת סכום גדול בשביל התפילין. פעם אחת לא היה צנמצא אחרוג בהעיר והיה כבר ערב יום טוב, והלך ומכר התפילין, ועזרו לקח אחרוג לעצמו. והרצנית ראתה שנכנס עם אחרוג, ושאל אותו מאיפה יש לו מעות לאחרוג, ואמר שמכר את התפילין. והתחילה להתרגז עד שמרוב כעסה זרקה האחרוג ונשברה הפיטס. ואמר הרה"ק מזלחטשוב, התפילין כבר אין לי, וגם האחרוג אין לי, קצת

ויש זהם מעשים טובים וכו'. מה התמרה הזה יש צו טעם ואין צו ריח כך הם ישראל יש זהם שיש זהם תורה ואין זהם מעשים טובים, מה הדם יש צו ריח ואין צו טעם כך ישראל יש זהם שיש זהם מעשים טובים ואין זהם תורה, מה ערבה זו אין זה טעם ואין זה ריח, כך הם ישראל יש זהם צני אדם שאין זהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקצ"ה עושה להם, לאצדן אי אפשר, אלא אמר הקצ"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו ע"כ.

וייש להוסיף צוה עוד, כי הערבה דעתו שפלה ורוחו נמוכה, שמכיר ערכו שאין לו טעם ואין לו ריח, וכמו כן הלולב מכיר שאין צו ריח, וההדס שאין לו טעם. אך האחרוג יתכן שיהא נפשו חסובה עליו, שהוא אדם השלם בתורה ומעשים טובים, יש לו טעם ויש לו ריח, וכמו שרמזו (עיין פנים יפות פ' אמור) אל תבואני רגל גאווה (תהלים לו-יג), ראשי תיבות אתר"ג. ובמנצב כזה אי אפשר להכנס ולישב בצלל דמהימנותא, שהרי אין אני והוא יכולין לדור יחד, ועל כן מוטל עליו להשפיל דעתו ורוחו, שאי אפשר לנצח ידי חובתו נגד המקום, וכנגד גודל ה' חשיבותו אין ואפס, וכמו שמצינו במשה רבינו, שעם גדול מעלותיו, האיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

צניקת הסוכה שהוא צלל דמהימנותא, צל ה', שלא יהיה חופה אף על האדם צל של תיפלה, שמונע מלחול עליו קדושת הסוכה.

*

אמנם יש צוה עוד, דהא אמרו חז"ל (פסטה ד:): כן לגבי מי שיש צו גסות הרוח, שהוא כעוצד עבודה זרה, כתיב הכא (משלי טו-ה) תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב התם (דברים ז-טו) ולא תביא תועבה אל ביתך ע"כ. וברש"י שם שמחזיק את עצמו כבעל נפש, והיינו גאווה, שחשובה נפשו בעיניו ע"כ. ואם כן היושב בסוכה בזמירות הלב, שהוא אדם כשר וחשובה נפשו בעיניו, הוא גם כן יושב בצל של תיפלה. ולא עוד, הרי אמרו (שם ה) דכל אדם שיש צו גסות הרוח, אמר הקצ"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר (תהלים קא-ה) גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, אל תקרי אותו אלא אתו ע"כ. ואם כן הוא מגרש הצילא דמהימנותא שחופה על הסוכה, ונשאר יושב רק תחת צל תיפלה.

ובזה נראה לבאר טעם מנות נטילת ארבעה מינים בסוכות, דהנה במדרש (ויק"ר ל-יג), ולקחתם לכם פרי עץ הדר (ויקרא כג-מ), אלו ישראל, מה אחרוג יש צו טעם וריח כך ישראל יש זהם צני אדם שיש זהם תורה

עומד ומנפה שזכה לנחת צפתקא טובה בצרכות רבות על משך השנה. אמנם כל צרכה צריכה צית קיצול שיחזיקו שלא יאבד, ולא מצא הקצ"ה כלי מחזיק צרכה לישראל אלא השלום (עוקיים ג-יג), ודורו של אחאז יאזו למלחמה ונחשו מפני שהיה שלום ציניהם, אם כי היו כולן עובדי עבודה זרה (ויק"ר כו-ג). על כן ניתן לנו מנות אלו שהם מורים על מדת השלום, כי נטילת הארבעה מינים מורה על איגוד כל סוגי ישראל יחד, האתרוג המשוב עם הערבה הפחותה מאוגדים יחד. וכמו כן מנות סוכה זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), שזכו ישראל בזכותו של אהרן (תענית ט.), שהיה אוהב שלום ורודף שלום (אבות א-יג). ולכן אמרו שכל ישראל ראויין ליטב בסוכה אחת (סוכה כו:), שמורה על מדת אהבה ואחוה וריעות, וכמאמרס (סנהדרין ז). כי רחימתין הוה עוזיא חפתיא דכפסירא שכיבן ע"כ. ובקיום מנות אלו אנו עושים כלי להחזיק הצרכה לישראל, להיות לנו שנה טובה ומזרכת.

ועל כן נזהר' בחג הסוכות לטוב הארבעה מינים ולאגדם יחד, כדי שהאתרוג ילמוד להכיר ערכו, שכמו שהשלשה מינים כל אחד מכיר שאין בהם שלימות, כן צריך להיות גם האתרוג, ללקק מעצמו זחיחות לבו, ולידע כי אין אדם נדיק בצרף, ורק אז יהיה ראוי ליטב בצלל דמהימנותא, תחת כנפי השכינה, ולכן שפיר יש ענין נטילת הארבעה מינים בתוך הסוכה דייקא. ואם כן איגוד הארבעה מינים היא לתועלת משתי פנים, חדא, שהאתרוג יכפר על הפחותים, יבוא אלו ויכפרו על אלו. שנית, אשר שאר המינים ילמדו את האתרוג, כי גם הוא חסר השלימות כמותם, כי אי אפשר לבשר ודם לנחת ידי חובתו נגד יוצרו, וכל מה שהשיג היא מתנת אלקים אליו.

*

גם יש לומר, כי מזונותיו של אדם קצוצים מראש השנה (צ"ה טו.), וכמו כן כל מאורעותיו. וכל אחד

ליל די דסוכות תשפ"ג לפ"ק

אמר 'סוכות' תשבו לשון רבים, ויותר יולדק לשון יחיד, 'סוכה' תשבו שבעת ימים. וצני יששכר (תשרי ט-א) העיר

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו', כי סוכות הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג-מז). ויש להבין למה

וכיון דכתבה התורה הטעם 'למען ידעו דורותיכם כי צסוכות הושצתי', צריכין לכיון לקיוס המצוה, ולידע מהו הסוכה שהושיצ ה' אותנו ציציאת מצרים. — והגס דמתחלה רצה הגמרא לומר דצוה תלוי אי סקך שמקבל טומאה יכולין לסכך צה, דענני הכבוד לא מקבל טומאה, מכל מקום הוכיחו דגס למאן דאמר סוכות ממש היו, אי אפשר לסכך בצצר המקבל טומאה.

אך ראיתי צפניס יפות (פ' אמור) שכתב לתלות צוה פלוגתא אחרת, דאיתא בגמרא (סוכה כו.) רצי אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה [לאכול] צו ולישן צו, או היום צו ומחר צו], וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה, ושזין שאס נפלה שחוזר וצונה בצולו של מועד ע"כ. וטעמא דרצי אליעזר דאמר קרא חג הסוכות תעשה לך שצעת ימים (דצרים טו-יג), עשה סוכה הראויה לשצעה [לשס חג של שצעת הימים, ואין יוצאין מסוכה לסוכה, דאס כן לאו סוכה לשצעה היא]. ורצנן, הכי קאמר רחמנא, עשה סוכה צחג ע"כ. ויש לומר דרצי אליעזר דסצירא ליה ענני הכבוד היו, לשיטתו אין יוצאין מסוכה לסוכה, והיינו דומיא דענן הכבוד, שסיכך הקצ"ה עליהן כל משך היותן צמדצר, הרי שהיו צסוכה אחת, אצל רצי עקיבא דסצירא ליה שסוכות ממש עשו להס, היינו שצכל מקום שנסעו וחנו

כן על עאס קריאת חג צתורה צסס חג הסוכות צלשון רציס, ולא חג הסוכה צלשון יחיד.

והנה צפירושא דקרא, כי צסוכות הושצתי את צני ישראל, יש מחלוקת בגמרא (סוכה יא:), רצי אליעזר אומר ענני הכבוד היו [סוכות שאמר הכתוב שהושיצס צמדצר], ורצי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להס [מפני החמה, צשעת חנייתן היו עושים סוכות] ע"כ. ויש להצין איך לא הציאו שוס ראיה לדצריהס, להכריח כל אחד לשיטתו, מהו פירושו של סוכות. וגס הקשו מהו ענין הזכרון על סוכות ממש שעשו להגן עממס מפני החמה, שאין צוה שוס נס ופלא לעשות לזה זכרון (עיין רש"ס על התורה שס). גס הא קיימא לן (שצת קל:): דרצי אליעזר שמותי הוא, ואין להכה כמותו, ולמה כתצו הפוסקים להלכה דענני הכבוד היו. וצתורת כהניס (שס) הגירסא להיפור, דרצי אליעזר סוצר סוכות ממש, ורצי עקיבא סוצר ענני הכבוד היו, ולפי זה אחי שפיר מה שפסקו שענני הכבוד היו (ציכורי יעקב סימן תרכה סק"צ).

ולכאורה אין שוס נפקא מינה להלכה צמחלוקת זו, אלא צפירושא דקרא. וגס לדעת הפוסקים (עיין צ"ח סימן תרכה) שצריכין לכיון טעס המצוה, דמצות צריכות כוונה,

ובעצם אחרים, עיין חו"ס' שם), וזה נרמז 'צסוכות' תשצו, לשון רבים, כי יש מציאות ליטצ צסוכות הרבה, צנופל וחזור וצונה, ואמר צטעמו, כי 'צסוכות' הושצתי את צני ישראל, כי גם צענן ישצו צשני סוכות, כי נסתלקו צמיתת אהרן, וחזור לאחר זמן צוכותו של משה, ועל כן שוין שאת נפלה חוזר וצונה.

*

והצגה הנגינה על למען ידעו דורותיכם כי צסוכות הושצתי וגו', היא זרקא מונח סגול מונח רביעי. ויש לומר רמז, כי הענני הכצוד שהיה חופה על ישראל צמדצר, היה צזה זמנים שונים, כי מתחלה כשיצאו ממצרים ונכנסו להמדצר צחודש ניסן הקיפה אותם תיכף הענני הכצוד, וכמו שנאמר (שמות יג-ב) ויסעו מסוכות ויחנו צאתם צקצה המדצר, וה' הולך לפניהם יומם צעמוד ענן וגו'. וכאשר חטאו צעגל נסתלק מהם הענני הכצוד, וכמצואר צתרגום (שיר צ-ז) עד שיפוח היום ונסו הצללים, וצוערות יומיא עצדו צני ישראל ית עגלה דהצבא, ונסתלקו ענני יקרא די מטללין עליהון ע"כ. וכאשר נתרה אליהם ה' צהקמת המשכן, חזרו שוב הענני כצוד ציום ט"ו תשרי (ציאורי הגר"א שיר א-ד). וזאת נמשך להם עד מיתת אהרן הכהן צראש

עשו להם סוכות, להכי צצירא ליה יוצאין מסוכה לסוכה. אלא דמצינו צענני הכצוד שהלכו להן כשמת אהרן וחזרו צשציל משה (תענית ט.), מכל מקום אותן עננים שהלכו חזרו להם, והיינו דאמר שם ושוין שאת נפלה חוזר וצונה אותה ע"כ.

ולפי זה שפיר יש הכרח לכל אחד לשיטתו מקרא, דרבי אליעזר הכריח דסוכות הוי ענני הכצוד, מהא דחייבה תורה סוכה אחת לשצעה, וזהו דומיא דענני הכצוד. ורבי עקיבא צצירא ליה דכיון דהתירה תורה לעשות סוכה צכל ימי החג, על כרחך משום דהזכר צא על סוכות ממש, שיצאו מסוכה לסוכה.

ובצרתה לדעת רבנן דיוצאין מסוכה לסוכה, ואינו צריך סוכה אחת לכל שצעת הימים, אחי שפיר שדייק הכתוב 'צסוכות' תשצו שצעת ימים, לשון רבים, שיכולין ליטצ צסוכות הרבה, לאכול צזו ולישן צזו וכדומה, ואמר הטעם כי 'צסוכות' הושצתי את צני ישראל צהוציא אותם מארץ מצרים, כי הזכר צא לסוכות ממש שישצו שם, וצכל מקום שנסעו וחנו עשו להם סוכות. ולדעת רבי אליעזר דאין יוצאין מסוכה לסוכה, אלא צריכה סוכה אחת לכל שצעת הימים, מכל מקום אם נפלה חוזר וצונה (ולדעת רש"י אף צמקום אחר

מי"ז בתמוז עד הקמת המשכן, ומיום שמת אהרן עד שחזרו על ידי משה, וגם בשעה שזרו על ארץ סיחון ועוג, הוזכרו לשבת בסוכות ממש שעשו. ומעתה כולי עלמא מודו דהאג של סוכות היא צשזיל הענני כבוד שהיה להם בצמד, אלא לדעת רבי אליעזר הזכר צא על הענני כבוד בעצמם שהיה להם צדך נס, ורבי עקיבא סובר שהזכר צא על זמן ההפקקה של הענני כבוד, שהוזכרו אז להיות בסוכות ממש. והיינו שצא להזכיר לנו, שהענני כבוד היה לנו רק כאשר אין בנו חטא, וכאשר חטאו בעגל נסתלקו והוזכרו לשבת בסוכות. וגם להיות לנו לזכר גדול זכות הצדיקים, שצוכות אהרן זכו לזה, וכאשר נסתלק אהרן נסתלקו הענני כבוד, ושז חזרו צוכות של משה. וכאשר נעשה זכר להפקקה שהוזכרו לשבת אז בסוכות ממש, נשז אל לבנו כי קירצת אלקים יכולים לזכות רק כאשר אין בנו חטא, וגם תהא זכרון לגדול זכות הצדיקים שמגינים עלינו. [ועיין צמגדים חדשים פ' צלק (כה-ד) מתי חזרו צוכות משה ע"ש].

*

והנה לכאורה היה מקום לתלות עוד פלוגתא צדיני סוכה, דתליא אי הזכר צא על הענני כבוד אז על סוכות ממש, דאיתא צגמרא (סוכה כו):

חודש אב צשנת הארבעים, וכמו שנאמר (צמדצר כ-נט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן, אל תקרי ויראו אלא וייראו (ראש השנה ג.), וחזרו צוכות משה. וזהו זרקא מונח סגול, שהענני הכבוד שהיו להם ניטלה מהם, ועל זה רומז 'זרקא', והיו ישראל תחת הענני כבוד צשלשה פרקים, שנסתלקו ושז חזרו. והיינו מיציאת מצרים עד חטא העגל, ונפקקה וחזרו צהקמת המשכן עד מות אהרן, ואז שז נפקקה מהם, וחזרו צוכות משה עד כניסתם לארץ. וזה 'מונח סגול', שלשה פעמים כמו סגול.

והנה צרוקה (סימן רע), והוצא צאליהו רצא (ריש סימן תרכה) כתב, דצעת המלחמה כאשר צרו על ארץ סיחון ועוג ועל כרכים שצארץ כנען, לא יכלו לשבת תחת הענן, ועשו להם סוכות כדרך יוצאי מלחמה, וזה למען ידעו דורותיכם כי צוכות הושצתי, שלא יחשצו שמאצותינו אחנו יושצים צארץ, אלא שיצאו ממצרים ע"ש. ואם כן צומן מלחמת סיחון ועוג לא היו אנשי המלחמה צתוך הענני כבוד, ורק אחר שכצשו עבר הירדן שז נכנסו צה, ועל זה אמר 'מונח רביעי', שאצל אלו היו ארבעה תקופות צישיצתם תחת הענני כבוד.

ובצעתה צומנים הללו שנסתלקה מהם הענני כבוד, היינו

רבי אליעזר אומר אין אדם יונא חובתו בסוכתו של חצירו, דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, משלך. וחכמים אומרים דיונא ידי חובתו דכתיב (ויקרא טג-מב) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת [שישבו בה זה אחר זה, ואי אפשר שיהא לכולן, דלא מגוי שוה פרוטה לכל חד, אלא על ידי שאלה] ע"כ. ויש לומר דזה תליא בטעם המצוה, דלמאן דאמר שהמצוה זכר לענני הכבוד, הרי שם ישבו כולם בסוכה אחד יחד, ושפיר יונא ידי חובתו. ולמאן דאמר סוכות ממש, הרי כל אחד ישב בסוכתו לבדו, וזריכין סוכה לכל אחד ואחד.

אבל זה אינו, דהרי רבי אליעזר סבירא ליה כי הזכר בא על הענני הכבוד, ולעומת זה סובר דאינו יונא אלא בסוכה לכל אחד ואחד. אך לפי זה תקשה להיפוך, למה באמת אינו יונא לרבי אליעזר בסוכה של חצירו, הא בענני הכבוד ישבו כולם יחד, ואם כן ראוי שכל ישראל יהיו יכולים לישב בסוכה אחת.

וגראה דהנה הכתוב משבח את המן, והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר יא-ח), שהיה מתהפך לכל הטעמים (יומא עה.), עם כל זה לא היה זאת לכולן שוה, וכמו שאמרו (סס) כתיב לחם [משמע אפוי],

וכתיב עוגות [משמע קודם אפייה], וכתיב וטחנו, הא כיצד, לדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו צרחיים ע"כ. הרי דלא היה שוה לכל אחד בעת ירידתו. וכמו כן נראה דהתענוג של ישיבה תחת ענני הכבוד, שהוא מכנפי השכינה, כנשר יעיר קנו, לא היה לכל אחד שוה, אלא כל אחד לפי מדריגתו. ושנים יושבים יחד, ולכל אחד יש תענוג שונה מחצירו. וכמו שהיה במדבר שבעה ענני הכבוד, מנינו שגם לעתיד אמרו (בבא בתרא עה.) שעמיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל לדיק ולדיק שנאמר (ישעיה ד-ה) וצרא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה עני יומם וגו', לכל אחד חופה לפי כבודו, וכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חצירו ע"ש. וכמו כן היה במדבר לכל אחד ואחד אל מהענני הכבוד לפי ערכו ומדריגתו.

ואם כן כיון דגם בענני כבוד היה לכל אחד סוכה לעצמו, לפי ערכו, על כן להורות זאת, סבירא ליה לרבי אליעזר, דהגם דהסוכות בא לזכר ענני הכבוד, עם כל זה יש לכל אחד לישב בסוכה לעצמו, כי כן היה גם בענני הכבוד, שבאיכות היה שונה לכל אחד ואחד. ורצנן דסבירא להו סוכות ממש, הרי הסוכות שעשו ישראל לעצמם היה כולן שוין, ובאיכותו לא שונה זה מזו, על כן כל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. — וכמו כן הוא

גם בסוכה שלנו, אין ישיבת כל ישראל
 שה, אם כי בחילוניות כולם יושבים
 בסוכה אחת, אבל הדבקות בפנימיות
 הסוכה, ללא דמהימנותא, לאו כל
 אנפין שוין, וכל אחד טועם צו לפי
 ערכו ומדריגתו.

של"ם שבת חוד"מ סוכות תשפ"ג לפ"ק

השואצה לא ראה שמחה 'מימיו', ושוב
 אמרו שם, מי שלא ראה ירושלים
 בתפארתה לא ראה כרך נחמד
 'מעולם', מי שלא ראה צית המקדש
 בצנינו לא ראה צנין מפואר 'מעולם',
 ולמה שינה בשמחת צית השואצה לומר
 'מימיו'.

גם לבאר הכתוב (תהלים ג-ג) נשאו
 נהרות ה' נשאו נהרות קולם,
 ישאו נהרות דכיס, מקולות מים רבים
 אדירים משברי ים, אדיר צמרום ה',
 עדותיך נאמנו מאד לציתך נאה קודש
 ה' לאורך ימים, מהו המשך הכתובים
 מרישא לקיפא.

*

ונראה דהנה בצריאת העולם נאמר
 ציום השני, ויאמר אלקים
 יהי רקיע צתוך המים, ויהי מזדיל
 צין מים למים (בראשית א-ו), שהזדיל
 ה' צין המים התחתונים להעליונים.
 ואיתא צמדוש (צ"ר ה-ד) לא פירשו
 המים התחתונים מן העליונים אלא

במשנה (סוכה נא.) מי שלא ראה
 שמחת צית השואצה לא
 ראה שמחה מימיו וכו'. והלויים
 צכורות וכו', על חמש עשרה מעלות
 היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים
 כנגד חמש עשרה שיר המעלות
 שצתהלים וכו'. הגיעו למעלה עשירית
 תקעו והריעו ותקעו, הגיעו לעזרה
 תקעו והריעו ותקעו וכו', ואומרים
 אנו לי-ה עינינו ע"כ. ויש להצין מה
 שהדגישו על המספר של י-ה, חמש
 עשרה מעלות וכו', ותקעו צמעלה
 היו"ד ושוב תקעו צמעלה ה' למטה,
 ואומרים לי-ה עינינו. — ואמרו שם
 עוד, ולא היה חצר צירושלים שאינה
 מאירה מאור צית השואצה. ויש להצין
 למה הדגיש 'חצר', הלא כל עיר
 ירושלים היתה מאירה, גם הרחובות
 והשווקים.

ובעצם הדבר יש להצין מהו
 השמחה העצומה ששילצו
 אותה לשאצית המים לניסוך, עד
 שקראוה שמחת צית השואצה. עוד יש
 לדייק שאמר מי שלא ראה שמחת צית

אמנם כבר דברנו מזה, ללכאורה הפיוס קטן מאד נגד המים העליונים, כי מלח על הקרבנות וניסוך המים הם רק בהשגים שיש משכן ומקדש, שעמדו יחד בערך אלף ושי"י שנה, ומים העליונים עומדים קמי מלכא מיום בריאתם עד עולם. ולא עוד אלא שניסוך המים היה במעט מים מאד, ולוחית של זהב מחזקת שלשה לוגין, ולדעת רבי יהודה בלוג היה מנסך (שם מח.), ומים העליונים הם לעומת זה בלי שיעור וערך, ומהו הפיוס שללוחית מים יתנסך על המזבח למספר כמה שנים.

*

וגראה בהקדס לבאר מה שלמדנו באחרונה (בחדורת ובהם נהגה) בגמרא (יבמות 15:), דרבי יוחנן אמר שמעתא, ואזל רבי אלעזר אמר לשמעתא צי מדרשא ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן, שמע רבי יוחנן איקפד וכו'. ופריך ורבי יוחנן מאי טעמא קפיד כולי האי, ומשני דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהלים סא-ה) אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רצונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה [שהיהו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי], דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד

בבב"ה ע"ש. וברבינו בחיי (פי' ויקרא צ-ג) על הכתוב (שם) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, כתב בשם המדרש, אמר רבי אבא בבב"ה נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אזי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליורנו, מה עשו, העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה, שנאמר הנותן צים דרך ובמים עזים נתיבה (ישעיה מג-12), גוער צים ויבשהו (נחום א-7), אמר להם הקב"ה, הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים, ומה הם אומרים, אדיר במרום ה'. ולא עוד אלא שעתידין אחס ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים ע"כ. וכן הוא ברש"י (שם) ולא תשבית מלח ברית אלקיך, שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג ע"כ. ולפי זה נתפייסו המים התחתונים בשלשה דברים, בהשירה, ובמלח, ובניסוך המים. וזה טעם הנגינה, וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, זרקא מונח סגול, כי הסגול רומז על שלשה דברים אלו. ובשציל 'זרקא', שהושלכו המים התחתונים למטה, 'מונח סגול', קבלו לפיוס שלשה דברים, ומנחה זו של במלח תמלח, מונח בהסגול.

קיום מצות ה' חשובה יותר, ואפילו רק לשעה אחת, יפה היא מכל חיי העולם הבא.

אמנם מי שאומרים דבר שמועה מפיו, ששפתותיו דוצצות בקבר, הוא מקבל חיות חדש שיוכל לדבר על כל פנים דיבורים אלו בתורת ה'. והוי ליה כחי, ומקיים מצות ה' בלימוד התורה גם אחר מותו, ששפתותיו דוצצות בפועל בתורת ה'. ולכן זיקש דוד אגורה באהלך עולמים, שגם אחר מותו יוכל עדיין לגור בעולם הזה ולקיים מצות ה', על ידי שיאמר דבר שמועה בפיו. ובאמת זכה להיות נעים זמירות ישראל, אשר כל ישראל אומרים שירותיו, ולכן דוד מלך ישראל חי וקים.

והנה רבי יוחנן כאשר שמע שרבי אלעזר לא אמר השמעתא בשמו, ראה שצודאי אין רבי אלעזר יודע שזהו מקניני התורה, ודבר זה יוכל ללמדו ולהודיעו. אבל ההפסד שנעשה לרבי יוחנן בזה אין להשיב, כי החכמי ישראל שהיו אז בצית המדרש ולא ידעו שזהו מרבי יוחנן לא יאמרו שמעתא זו מפיו של רבי יוחנן, והפסיד החשיבות הגדולה שיהיו שפתותיו דוצצות לאחר מיתה, שמשתוקק האדם להשעה של קיום מצות בעולם הזה, על ידי שנעשה חי להיות שפתותיו דוצצות. וזהו שאמרו

חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דוצצות [נעות] בקבר ע"כ. ויש להבין מהו השאלה למה הקפיד רבי יוחנן, הלא אחד מממ"ח קניני התורה היא (אבות ו-ו) האומר דבר בשם אומרו, הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ז-כב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ע"כ. וכיון דעשה רבי אלעזר שלא כהוגן הקפיד עליו.

וגראה צביאור החשיבות של שפתותיו דוצצות בקבר, דהנה חשיבות העולם הבא עולמה מאד, ויפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (אבות ד-יז), עם כל זה יש דבר שהוא חשוב הרבה יותר, וזה לא ישיג רק בעולם הזה, והיינו שעה שמשרת את ה' בקיום מצותיו, וכמאמרם (שם) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. כי דבר זה לא יוכל לעשות בהיותו בעולם הבא, כמאמרם (שבת ל.) צמתים חפשי (מהלים פח-ו), כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות, ולכן אלל עובד ה' חשוב מאד כל רגע מימי חייו בעולם הזה, שזכות זה לשרת ה' צמעותו לא ניתן להאדם רק לזמן קצר, בימי חייו בעולם הזה. ולכן הזדיקים מצקשים על אריכות ימים, אם כי מוכן להם חלקם בעולם הבא,

בשוא גליו אתה תשצחם, שהקצ"ה משצח את גלי הים, שמתנשאים בשציל שרצים להיות למעלה ע"ש.

ובזה נצוא אל המכוון, נשאו נהרות ה', שהנהרות מתנשאים להיות למעלה קדם ה', נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכיס', שמתנשאים גליהם לשוב למעלה, ומקולות מים רצים אדירים משברי ים אדיר במרום ה', שמשמיעים קולם שגם הם רוצים להיות למעלה עם המים העליונים קדם מלכא, אשר שם ה' אדיר במרום. אמנם פייסו אותם אשר 'עדותיך נאמנו מאד', מנזות התורה נאמנו יותר מלהיות קדם מלכא, וקיום מנזות של המים התחתונים חשוב יותר מלהיות למעלה וליהנות מזיו השכינה. והגם שזהו רק למספר שנים קצרות, 'לציתך נאוה קודש', רק כל זמן שבית המקדש עומדת, ולעומת זה 'ה' לאורך ימים', המים העליונים שהם לפני ה' הם קדם מלכא לאורך ימים, עם כל זה יפה 'שעה' אחת בתשובה ומעשים טובים יותר 'מכל' חיי עולם הבא, וזה מתפייסים המים התחתונים.

*

ובזה היה נראה לצאר הכתוב (תהלים מ-ח) תהום אל תהום קורא לקול ננוריק, כל משצריך וגליך עלי עברו. וחז"ל (תענית כה:) דרשו רישא דקרא על ניסוך המים, כשמנסכין את

רבי יוחנן מאי טעמא קפיד 'כולי האי'. ועל זה השיבו כי הדבר היה נוגע בנפשו, ויש בזה פסידא דלא דקר, שמנע ממנו שעה של שפתותיו דוצבות בקצר משמועה זו.

*

ובזה נצין שפיר הפיוס להמים התחתונים, הן אחת שמים העליונים יש להם תענוג עולם הבא למעלה להיות קדם מלכא, אבל להם אין שום זכות של קיום מנזות ה'. לא כן המים התחתונים נתן להם ה' מנזות המלח בקרבנות וניסוך המים, אשר שעה תשובה ומעשים טובים יפה יותר מכל חיי העולם הבא, והם הרויחו יותר מהמים העליונים. ואם כי מצער מאד בכמות מה שהם מקבלים לפיוס, שאינו רק על מספר השנים שבית המקדש עומדת, וגם אז רק לזמניות קטנה של מים, עם כל זה הלא יפה 'שעה אחת' יותר 'מכל' חיי העולם הבא, ושפיר נתפייסו בזה המים התחתונים.

והנה אנו רואים אשר כל דומם שורה על מקומו בלי נדנד, לא כן המים הם מגזייהם עמנם תמיד למעלה, וגלי הים מתנשאים תמיד ונשצרים וחוררים למקומם. ופירשו שזהו מכה ההשתוקקות הגדולה שיש בהם, שמתנשאים להיות קדם מלכא, ולהתחבר לשורשם למים העליונים. ובזה"ק (פ' נח ס"ט:) פירש הכתוב (תהלים פ"ט-י)

המים בחג, תהום אומר לחצירו, אבע [לשון נחל נובע] מימך, קול שני ריעים [ניסוך המים וניסוך היין] אני שומע, שנאמר תהום אל תהום [מים עליונים ומים תחתונים] קורא לקול ננוריק [אותן שני ספלים] וגו' ע"כ. ויש להבין לפי זה סיום הכתוב, כל משצריך וגליך עלי עזרו.

אך יש לומר, דהן אמת שהמים העליונים זכו להיות תמיד קדם מלכא, מכל מקום צבוא חג הסוכות, ורואה שהמים התחתונים זכו לשרת את ה' בקיום מצותיו בניסוך המים, אז המים העליונים מקנאים את המים התחתונים, וגם הם רועשים ומתנשאים ממקומם שיוכלו לרדת להיות גם להם חלק בצאתה שעה של קיום מצות ה' שעדיפא מכל חיי העולם הבא. ואז 'תהום אל תהום קורא לקול ננוריק', המים העליונים כאשר שומעים קול ניסוך המים בתחתונים, הם קורים אל המים התחתונים שהם מתגעגעים להיות עמהם למטה יחד, ו'כל משצריך וגליך' של ההשתוקקות מהמים התחתונים, 'עלי עזרו', הם עוזרים כעת עלינו, שהם מקנאים המים התחתונים במצותיהם, אשר להם אין צוה חלק ונחלה.

*

והנה העולם הזה מכונה בשם 'חצר' נגד הבית בעולם הבא,

ובזה נבוא אל המכוון להבין גדול השמחה שהיה בשאיבת המים

השואצה הצליטו גודל החשיבות של שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, אשר אין מעלה בעולם יותר ממעלה זו, על כן היתה השמחה על ה'טו' מעלות שבעורה, וחלקו התקיעות על המעלה העשירית נגד ה'טו' ד, ושז בעוד חמשה מעלות נגד ה'ה' א, כדי להעלות על הנס חשיבות העבודה בעולם הזה שמאיר זה שם י-ה.

וְלָבֵן אמרו (שם נג.) כי בשמחת צית השואצה לא ראו שינה בעיניהם, כי המשיג באמת גודל החשיבות של כל שעה בתורה ומצוה בעולם הזה, אינו מבזבז אפילו רגע לשינה יתירה, כי חבל על גודל האוצר שיכול לזכות בכל שעה ורגע, ועל כן מגודל השמחה לא ראו שינה בעיניהם.

וכמאמרם (אבות ד-טו) העולם הזה דומה לפרחודור בפני העולם הבא, התקן עמך צפרחודור כדי שתכנס לטורקלין. והעולם הזה אינו מאיר לכל אדם, ויש לכל אחד דברים המעיקים לו, אבל שמחת צית השואצה האיר לכל אדם החשיבות של העולם הזה, אשר רק כאן יכולים לשרת ה' בתורה ומצוה, ולא היה 'חצר' שלא היתה מאירה מהאור של שמחת צית השואצה.

והנה בעולם הזה מאיר שם י-ה, וכמו שנאמר לא המתים יהללו י-ה, ולא כל יורדי דומה, ואנחנו נצרך י-ה (תהלים קטו-יז), כי צמתים חפשי ואין להם עוד קשר להעולם הזה, ולכן לא יכולים להלל י-ה. וכן נאמר (שם קיח-יז) לא אמות כי אחיה ואספר מעשי י-ה. וציהות שצשמחת צית

ל"ח שמיני עצרת תשפ"ג לפ"ק

לתוכו בכל אצרו, גם עם המנעלים שלו ע"כ. והיינו כי צמועדי ה' צומן שצית המקדש היה קיים, יש מצוה של יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך (דברים טו-טז), שמוטל עליו מצוה ראיית פנים ליכנס להעזרה, שקדושת המקדש עדיפא מקדושת הסוכה, אמנם שם איתא (ברכות נד.) לא יכנס להר הצית צמנעלו, אבל בהסוכה הוא

תן חלק לשבעה וגם לשמונה, כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ (קהלת יא-ב). וצמדרש (קה"ר שם) תן חלק לשבעה, אלו שבעה ימי הסוכה, וגם לשמונה, יום שמיני עצרת ע"כ.

הן ידוע גודל מעלת מצוה ישיבת סוכה, ואומרים צסם לדיקים כי היא מהמצוה היחידות שהאדם נכנס

שניתן לו תהא שלימות נפשו. ועל כן אמרו חז"ל (ברכות ס) חייב אדם לצרף על הרעה כשם שמצריך על הטובה, לקבולינהו בשמחה. והיינו שהגם שלפי ראות העין היא נראה רעה, אבל הרעה הזאת היא באמת לטובתו, למירוק עונות וכו', כי מאתו לא תלא הרעות (איכה ג-לח), וחסד ומשפט אשירה (תהלים קא-ה), אם חסד אשירה ואם משפט אשירה (ברכות ס). ומי שהגיע למדה זו הוא שמת בחלקו תמיד.

וידוע הסיפור מהרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע, ששאלו אותו להסביר המשנה של חייב אדם לצרף על הרעה בשמחה כשם שמצריך על הטובה, הא כיצד. ושלח אותו לשאל אל הרה"ק רבי זושא ז"ע שיסב צבית המדרש. והשיב להם, תמוה לי שהרבי שלח אלי, כי אני עדיין לא טעמתי טעמו של רע מימי ע"כ. וזהו עומק כוונת הצרכה, שעשה לי 'כלי צרכי, יש לי הכל, כל מה שנצריך לי באמת לטובתי ולטובת נשמת, יש לי הכל, כי מה שלא ניתן לי, זהו משום שאין דברים אלו לצרכי.

אך כל זמן שהאדם מגושם בצוק בחומריותו, שכחו ועוֹס יד יכולים לעזור לו, הוא ירדוף אחר צרכיו וישתדל עליהם עד שישיגם, וחושב שהוא חכם לידע מהו טובתו,

נכנס גם עם מנעליו. אך אכתי צריך ביאור מהו הנקודה של החשיבות שגם מנעליו הכניס להסוכה.

וגראה דאיתא בגמרא (שם ס): שחכמים תיקנו לצרף ברכת השחר, כי קיים מסאניה (שנועל מנעליו) לימא צרוך שעשה לי כל צרכי ע"כ. ובאבודרהם (סדר ברכת השחר) פירש שכשנועל מנעליו יכול לנאת מציטו וללכת לעשות כל מה שצריך, מה שאין כן כשהוא יתף ע"כ. ובחכמת שלמה (א"ח סימן מו) פירש על פי מאמרם (שנת קכט.) לעולם ימכור אדם קורות ציטו ויקח מנעלים לרגליו ע"כ. הרי כי המנעלים לרגליו עדיף על כל שאר חפציו ע"ש.

וגראה עוד, דלכאורה נוסח ברכה זו צריכה ביאור, כי מי הוא זה האדם אשר יכול לומר שיש לו כל צרכו, לא מיציעא מי שהכיס ריק ואין בו, בודאי שאין לו גם מקצת מצרכיו, אלא גם העושר שיש לו מנה רוצה מאחיס, וכל מה שיש לו יותר, השגותיו גם כן גדולות יותר, ורוצה ממנו כפליים, ואיך אומר שעשה לי כל צרכי. אך החכמים לימדו אותנו לצרף כן, כדי שישים האדם אל לבו, כי ה' מזמין לכל אדם ואדם כל מה שנצריך לו לטובתו צמדה וצמשקל, ומה שלא ניתן לו הוא גם כן רק לטובתו, אשר נסתרות הם דרכי ה', ורק צמה

היא, שמי שאין לו בטחון צה', יש צו תמיד מצב של חסרון כים, כי אין לו די מחסורו, ויש לו מנה רוצה יותר. אך היושב בסוכה, ולומד ממנה להיות בטוח צה', שיושב תחת זלזל דמהימנותא והשגחתו, זה מציא את האדם להרגיש שאין אלזלו חסרון כים, לעולם לא חסר לו שום דבר, כי מה שנצרך לו יזמין עבורו ה'. ולכן נקראת סוכה מצוה שאין צה חסרון כים ע"כ.

וְלִבְנֵי סוּכּוֹת היא זמן שמחתנו ביתר שאת, שריצה צה הכתוב שמחה יתירה. כי היושב בסוכה צגה, והוא מכניס ענינו של הסוכה צתוך קירות לבו, שהכל מושגח מה' לטובתו, והוא צוטח וחוסה צללו, אז הוא מתמלא שמחה צכל מצב שהוא שרוי צו, ונעשה שמח צחלקו, וכמו שנאמר (תהלים ה-יב) וישמחו כל חוסי צך לעולם ירננו. והגם צצכל מועדי ה' יש חיוב של שמחה, מכל מקום ישיבת הסוכה, כאשר מתדבק צפנימיותו, מוסיפה שמחה יתירה, שלא מרגיש צהרעה כלל, וכמו שאמר רבי זושא זי"ע שמעולם לא היה אלזלו דבר רעה.

וְזָדוּ הרמז שאמרו צצכוכות נכנסים לתוך הסוכה עם המנעלים, כי על נעילת המנעלים הוא מצרך שעשה לי כל צרכי, צצשעה שמתרומס וחוצץ צינו לצין הארציות, הוא מכיר שיש לו כל צרכו, כי מה שלא ניתן לו איזה

אדם כזה לא יכול להודות ולצרך שעשה לי כל צרכי, כי חסרים לו הרצה דברים שרוצה. ורק כאשר מתעלה ומפסיק עצמו מן הארץ, ונועל מנעליו להיות עומד גצוה יותר מחומר הארציות, ומכיר שהוא איש צער, ומקיים השלך על ה' יהצך והוא יכלכלך, אז כאשר יש חוצץ צינו לצין הארץ, יוכל לצרך צלב שלם שעשה לי כל צרכי. והוא מקבל צשמחה כל מה שה' מזמין לו, כי יצוא יום שיתגלה לפניו הטובות העצומות שהיו טמונות צהם עבורו, ולכן הוא שמח צכל המצבים שהציצו לו מן השמים.

וְהִגִּדָה מצות סוכה מלמדת אותנו, שאנו חוסים תמיד תחת זל ה', כמו רועה המפקח תמיד על טובת לאנו, ומכל הצדדים אנו מוקפים תחת השגחתו, שקוצב אותנו ומציל אותנו מכל הצדדים. ולדעת האומרים דמנות סוכה היא זכר לסוכות ממש צצמדבר (סוכה יא:), ציאר צרמב"ן (ויקרא כג-ג) שזוה ה' אותנו לצכור זאת תמיד שהיו צמדבר, לא צאו צצית, ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם, לא חסרו דבר ע"כ.

וּבְעוֹלָלוֹת אפרים (מאמר קנד) ציאר מאמרם (עבודה זרה ג.) דסוכה מצוה קלה היא, לפי שאין צה חסרון כים ע"כ. והרי מצות סוכה עולה צדמים, סוכה וסקך. אך הכוונה

סוכות (בראשית לג-יז). להנה בני אדם היושבים בסוכה יש צנייהם כמה דרגות. חדא, אנשים פשוטים שאוכלים ושותים וישנים בסוכה החילונית, וכמו שהם נכנסים בתוכה כן באותה מדה הם יוצאים ממנה, ולא מתעלים כלל מישיבתם בהסוכה. שנית, אנשי מעלה שנכנסים לישב גם בסוכה הפנימית, וצימיו החג כאשר יושבים שם, הם נותנים אל לבם ענינו של סוכה, שיש לחסות בצל השכינה, כי ה' משגיח עליו, ולחסות ולבטוח בו. אצל לפעמים יש שכאשר הם יוצאים משם, במשך השנה שוכחים מה שלמדו בסוכות.

אך יש כת הנדיקים, שישיבת הסוכה עושה עליהם רושם על כל השנה, ומה שלמדו מתוך הסוכה נשאר תקועה במוחם ולבם, ויוצאים כאנשים חדשים לקיים השלך על ה' יהצק, להיות שמחים בחלקם שהגחיל להם ה', ומקבלים כל המאורעות בשמחה. וכמו שפירש דצדרי יחזקאל הפיוט (לשמיני עזרת) פונים מסוכה לצייתם לישב, דלכאורה אין צוה שום מעלה, שעוזבים הסוכה ונכנסים לדור בהצית. אך הכוונה היא, שהם פונים כל עניי סוכה שלמדו במשך החג, לתוך ביתם, לחיות צוה גם להלאה במשך כל השנה. ושמיני עזרת היא חג צפני עזמו, עד עתה ישבו צעניי הסוכה בתוך הסוכה, ועתה הם ממשיכים לישב בהסוכה הפנימית בתוך ביתם.

דבר, זהו בשביל שאין דבר זה לזכרו וטובתו. ובכניסה להסוכה להיות חוסה ובוטח בצל ה' שמשגיח עליו, הוא נכנס עם המנעלים, אשר עליהם צריך צרכת שעשה לי כל זרכי, שזהו תוך תוכו ופנימיותו של הסוכה.

ועל כן אמר הכתוב 'בסוכות' תשבו שבעת ימים, לשון רבים, וכמו כן לנו קורין את החג הזה בתואר חג 'הסוכות', כי בהסוכה יש חילוניות, הדפנות עם הסקך, ויש גם פנימיות, ללא דמהימנות שחוסה תחת כנפי השכינה, כנשר יעיר קנו. ובהחילוניות של הסוכה יושבים כולם, אצל לא די צוה בצדד, אלא יש ליכנס לישב גם לתוך פנימיותו, ולהתלבש באמונה הטוהרה שיש בחסותו ובטחונו בה' לצד. ועל כן נאמר לשון רבים, 'בסוכות תשבו', והיינו לא רק בהחילוניות של הסוכה אלא גם בפנימיותו, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים', שישבו במדבר, מקום שאין מזון, ונמאון אין מים, וצלי צניי דירה, והקצ"ה השפיע להם כל מה שהיו נזרכים, ועל זה ניתן לנו הסוכה לזכרון, שנזכור זאת תמיד כל ימי חייו.

*

ואמר הכתוב ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה

זדהו שאמר 'ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית', היינו אחר שנסע מהסוכה, לקח איתו עמו פנימיותו של הסוכה וזנה מזה ביתו על כל השנה, לדור בתוכו בהכרה שהוא תמיד צלל דמהימנותא, ויושב בסתר עליון וצלל שד-י יתלונן. וממה שלמד בהסוכה דירת ארעי, עשה מזה ציין קבע צבית. לא כן היה אצל האנשים הפשוטים, 'ולמקנהו עשה סוכות', רק בהסוכה היו צדרגא זו, אצל לא לקחו זאת אחס עמם לצנות מזה בית.

זדהו שאמר 'מן חלק לשבעה', אלו שבעה ימי הסוכה, לי שב

ליל שמחת תורה תשפ"ג לפ"ק

אינו מוגבל תחת הטבע. אצל זהארון נעשו נסים גם כאשר לא היה צבית ה', וכמו שאמר ארון נושא את נושאי, הוא עצמו לא כל שכן (סוטה לה.). ומקום ארון אינו מן המדה (יומא כא.). וכאשר שלחו הפלשתיים חזרה את ארון ה', הנהיג הארון את העגלה לצית שמש (שמואל א ו-ט). ושזב כאשר היה הארון צבית עוזב אדום הגתי נתצרך הוא ושמונה כלותיו שילדו ששה צנים בצרם אחד (ברכות סג.). וצירושלמי (יצמות ד-יב) שילדו בכל חודש שני צנים, ובשלשה חדשים ילדו ששה ע"ש.

ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה' ודוד חגור אפוד צד (שמואל ב ו-ד). ויש לדקדק דלכאורה 'לפני ה' נראה כמיותר, דהא מובן מאליו, שכאשר מרקדים כשמעלים ארון ה', שהוא מכרכר לפני ה'.

וגראה להנה צבית המקדש היה מקום של נסים שלא כדרך הטבע, וכמו שאמרנו (אבות ה-ה) עשרה נסים נעשו לאצותינו צבית המקדש ע"ש. ובגמרא (יומא כא:) הוסיפו עליה עוד נסים ע"ש. ואין זה פלא אשר צבית ה', מקום שהשכינה שורה שם,

והנה אמרו (תגינה ה:) אין עליצות לפני הקב"ה שנאמר (דברי הימים א טו-כו) עוז וחדוה במקומו ע"כ. ואם כן במקומו של הקב"ה שרוי תמיד חדוה ושמחה צרוב עוז. ועל כן הארון עם הלוחות שהוא מעשה אלקים, וכוחו יתצרך מונח בתוכה, הרי מהותו של הארון הוא עוז וחדוה. ועל כן כאשר העלו את ארון האלקים, מנצ שלא היה במקומה במשכן אלא בחוץ, הסביבה של הארון השפיע שמחה צרוב עוז לכל המסתובבים אצלה. ועל כן נתעלה השמחה של דוד המלך בלי שיעור חוץ לדרך הטבע, שלא היה יכול לעזור זאת בקרבו, עד שהנהגתו היה כאחד הריקים. וזהו שאמר ודוד מכרכר בכל 'עוז', שהשמחה היה בלי גבול, ואמר בטעמו מפני שהיה עומד אז 'לפני ה', נגד הארון והלוחות שיש בהם מהותו של ה', אשר עוז וחדוה במקומו.

ואמר שוב ודוד חגור אפוד גד, ופירש בשל"ה הק' (שער האומיות אות ניימות) כי העובד את ה' צפרהסיה, בהתראות לעיני כל עולם להבטו ותשוקתו, עלול הוא לבוא לידי זחימות הלצ ופניות שונות מסביבתו, ולכן יש חשיבות לעבודת הננע לכת עם אלקיך. וכמו שפירש צנועם מגדים (פ' האזינו) ה' צדד ינחנו ואין עמו אל נכר (לז-יג), שכאשר עובד את ה' בצדידות

ונראה בטעמו, כי הנה בהארון היו מונחים הלוחות והשברי לוחות (צבא צהרא יד:), ולוחות הראשונות נאמרה בהן, והלוחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא (שמות לז-טו). והלוחות כתובים באצבע אלקים (דברים ט-י). וגם הלוחות השניות הם מכתב אלקים, וכמו שאמר ה' (שמות לד-א) וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים. ואם כן הלוחות הם הדבר היחידי שיטנו בעולם שהם מעשה אלקים ממש. כי כל העולם כולו בעשרה מאמרות נבראו (אבות ה-א), אבל הלוחות עדיפא כי מעשה אלקים המה, כתובים באצבע אלקים, אשר דבר כזה אין נמצא עוד בעולם.

והנה ידוע כי כח הפועל בהנפעל, שכל מה שאדם עושה מונח בתוך דבר הזה ממהותו של הפועל, וכמו שכתוב באגרא דכלה (פ' שופטים) דצממון האדם יש בתוכו מפנימיות האדם, ולכן ממון של רשעים מזיק לקדושת נפש ישראל ע"ש. ואם כן מכל שכן שיש בהלוחות כח הפועל, הוא הקב"ה, וכזיכול מהותו מונח בהלוחות שהיו בהארון. ולכן צלוחות הללו אין שום גבולות שיש בטבע, וזכוחה להפעיל גם דברים בלתי טבעיים בדרך נס, ולכן רק בהארון מצינו שאחרמי בהם נסים שלא כדרך הטבע.

דבריה אמרה לה, וכי לפני מלך צר
ודם שחקתי, ולא לפני מלך מלכי
המלכים שחקתי. אשר צחר צי מאצין
ומכל ציתו, וחילו היה אצין לדיק יומר
ממני, היה האלקים צותר צי ופוסל
צצית אצין וכו' ע"ש. ושפיר מוצן למה
הזכיר דוד למיכל, שצחר צו יומר
מאציו.

אך יש לומר עוד, דאיתא בגמרא
(יומא כג:) כמה לא חלי ולא
מרגיש גברא דמריה סייעיה [כמה
סמוך ומובטח ואין צריך לחלות ולדאוג
מכל רע מי שהקצ"ה צעורו], שאל
צאחת ועלתה לו [שאל נכשל צאחת
ועלתה לו לרעה לקונסו צמיתה וציטול
מלכותו], דוד צשמים ולא עלתה לו
ע"כ. ויש להצין חומר העונש של
שאל המלך שהיה נקי מחטא כצן
שנה, ונלקח ממנו המלכות ונהרג על
עצירה קטנה, ולא הועיל לו כל
לדקותיו, ודוד נתקבל צשובתו, וכה
למלוכה צרית מלח עולם.

ובתוב צמהרש"א (שם), כי דוד
הכיר צחטאו מיד, והודה על
חטאיו, וקיבל עליו יסורין, והצא לטהר
מסייעין אותו מן השמים (שבת קד.),
והיינו גברא דמאריה סייעיה. מה
שאין כן צשאל לא מצינו שהודה על
חטא זה לפניו, ולא קיבל עליו יסורין,
והלדיק עצמו צאמרו לשמואל, הקימותי
את דבר ה' (שמואל א טו-יג) ע"כ.

או אין פניות שזהו צחינת אל נכר
ע"ש. אמנם דוד המלך התעצם אז
כחילו אין שם שום אדם, אלא הוא
עומד צדד לפני קונו ושמה צעבודתו.
וזהו ודוד חגור אפוד צד', שהלביש
עצמו צצדידות, על דרך שאמרו (תענית
ז) תלמידי חכמים שעוסקין צד צד
צתורה ע"ש. ויש להוסיף כי אפוד
עולה צגימטריא שם הו"ה ואל"י,
שהיה צמחשבתו מתצודד צינו לצין קונו,
אפוד צד, וכחילו אין שם צני אדם,
וכה היה מכרכר צכל עוז לפני ה'.

*

ולדוד צפרשה, ויאמר דוד אל מיכל
לפני ה' אשר צחר צי מאצין
ומכל ציתו לצוות אחתי נגיד על עם ה'
על ישראל, ושחקתי לפני ה', ונקלותי
עוד מוצת והייתי שפל צעיני וגו' (שם
ו-כא). ויש להצין מה שהתחיל ויאמר
דוד 'לפני ה' וגו', ללכאורה מיותר,
דהא סיים ושחקתי לפני ה'. גם להצין
לאיזה צורך הזכיר דוד, שה' צחר צו
יותר משאל ומכל ציתו, וכחילו מתצד
צקלון חצירו. וצמדרש (צמדצ"ר ד-כ)
איתא, שאמרה לו מיכל, היום נגלה
צבודו של צית אצא, צוא וראה מה
צינין לצין צית אצא, כל צית אצי היו
ננועים וקדושים, אמרו עליו על צית
שאל שלא נראה מהם לא עקב ולא
גודל מימיהם וכו', ואת עומד ומגלה
לצושך כאחד הריקים. כיון שגמרה

בתשובה], דכתיב (דברים ה-כו) מי יתן והיה לבצם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו, לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו כצור אומרים להו לכו אצל צור, והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (שמואל ב כג-א) נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על, נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה ע"כ.

ואירתא בגמרא (שבת ל) מאי דכתיב (תהלים פו-ז) עשה עמי ארת לטובה ויראו שונאי ויבושו, אמר דוד לפני הקב"ה, רצונו של עולם, מחול לי על ארתו עון, אמר לו מחול לך. אמר לו עשה עמי ארת צחי, אמר לו צחיך איני מודיע, צחי שלמה בןך אני מודיע וכו'. כשזנה שלמה את בית המקדש ציקש להכניס ארון לצית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה צזה. אמר שלמה עשרים וארבעה רגנות ולא נענה וכו'. כיון שאמר (דברי הימים ב ו-מב) ה' אלקים אל תשז פני משיתך זכרה לחסדי דוד עבדך, מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על ארתו עון ע"כ. ופירש בדברי יואל (פ' פקודי מכה) הענין שציקש דוד לראות ארת צחי שגמחל לו החטא, ולא סגי ליה במה שאמר לו ה' מחול לך. כי דוד ידע שהוא לא היה ראוי לארתו חטא,

ובפשוטו הכוונה, כי מודה ועוזב ירוסם (משלי כח-ג), החוטא שמכיר בחטאו ולא מאטדק, אלא מודה שנכשל, ירוסם. ושאל המלך לא הודה בחטאו, אלא אמר הקימותי את דבר ה', ושזב האטדק שעשה כהוגן, וירצ בנחל (שמואל א טו-ה), על עסקי נחל, שאמר לו הקב"ה לשאל לך והכית את עמלק, אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הזא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא צהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו (יומא שס) ע"כ. על כן עלתה לו לרעה לקונסו במיתה וציטול מלכותו. לא כן דוד כאשר נתעורר שיש צמעשיו חטא, אמר תיכף חטאתי לה' (שמואל ב יב-ג).

*

וייש להסיף עוד, דארתא בגמרא (עבודה זרה ד:) לא היה דוד ראוי לארתה מעשה דכתיב (תהלים קט-כב) ולצי חלל בקרבי [יאר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט בקרבי], ולא ישראל ראוין לארתו מעשה [כלומר גבורים ושליטים צינרם היו ולא היה ראוי להתגבר יארם עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט צם כדי ליתן פתחון פה לצעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו לא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו

והיוצא לנו מזה, כי דוד המלך איש
 אמת היה, וכמו שציקש
 דרך שקר הסר ממני (תהלים קיט-כט),
 ולא היה מונע עצמו לומר חטאתי
 כאשר היה חוטא. והנה אמרו (יצמות
 נח). כל תלמיד חכם שמורה הלכה
 ובא, אם קודם מעשה אמרה [קודם
 שצא מעשה לידו היה רגיל לשנותו
 לתלמידיו] שומעין לו. ואם לאו [הואיל
 ודבר חידוש הוא], אין שומעין לו
 [שמא בשביל מעשה שצא לידו אמרה]
 ע"כ. והנה מיכל בת שאול אשה
 גדולה הייתה, ולא זלזלה ח"ו בכבוד
 התורה, אלא סברה דכיון דאין צוה
 חיוב אלא מצוה, על כן כבוד המלך
 עדיף, לשמור על כבודו שלא יזולזל
 נגד עיני האמהות ושאר העם, שיש
 צוה חיוב דאורייתא, שום תשים עליך
 מלך (דברים יז-טו) שתהא אימתו עליך
 (כתובות יז). ודוד טען שעשה כהוגן,
 כי כבוד התורה עדיפא על כבוד בשר
 ודם, ואין המלך צריך לחוש על כבודו
 כאשר נוגע זה לכבוד התורה.

והנה היה מקום לומר, שבאמת
 צדקה מיכל בטענותיה, ומה
 שדוד אומר להצדיק עצמו, אין שומעין
 לו, כי אחר המעשה אין שומעין לו,
 שיחכן שמחמת צושה אומר להצדיק
 עצמו, ואין דבריו אמיתיים. על כן
 הקדים דוד לומר, כי מה שהוא אומר
 כעת אליה, דברים אלו היה אומר גם
 לפני ה', אשר דובר שקרים לא יכון

אלא כדי להורות תשובה לרבים, ועל
 כן ציקש אות על זה, כדי שיראו
 רבים כח התשובה. והוסיף לצקש
 שיעשה עמו אות בחייו, כדי שיוכל
 להתחיל לעשות פעולות להקים עולה
 של תשובה, אמנם לא נענה על זה,
 והקים עולה של תשובה רק אחר
 מותו, צעת פתיחת השערים בצית ה'.

והנה ליתן פתחון פה לצעלי תשובה
 לא יתכן, אלא צמי שמודה
 על חטאו, ועושה תשובה, וכולם
 רואים כח התשובה, אבל צמי
 שמצטדק לומר שלא חטא, אין ראיה
 ממנו על כח התשובה שמכפרת.
 ומעתה יש לומר, כי גם שאול המלך
 צרוב קדושתו לא היה ראוי לאותו
 מעשה, שהרי בן שנה שאול במלכו
 (שמואל א יג-א), כבן שנה בלא חטא
 (יומא שס), ואלמלי הודה על חטאו,
 היה הוא מקים עולה של תשובה,
 ולא היה עלתה לו לרעה, אבל צהיות
 שהצטדק שלא חטא, לא זכה שאול
 להיות מקים עולה של תשובה, וזכה
 צה דוד המלך. ומעתה לא תקשה
 למה דוד בשמים ולא עלתה לו, כי
 באמת לא היה ראוי לאותו מעשה,
 אלא כדי להורות תשובה, ונמנע ממנו
 העונש כדי ליתן פתחון פה לצעלי
 תשובה. אבל שאול לא היה ראוי
 להורות תשובה, כי הצטדק שלא חטא,
 ולא מגיע לו עונש, ואין כאן הוראה
 על מעלת התשובה שמכפרת עון.

שאל המלך היה משורש גבוה, נשמה נקיה מאד, ומאד נשמתו לא היה עלול לחטוא, ועל כן גם בחטא אחת עלתה לו להענש, כי גם כחם קטנה ניכר על בגד נקי. לא כן נשמת דוד המלך היתה מעמקי הקליפות, ומאחתי דוד עבדי (תהלים פח-כא), בצדוק (צ"ר מא-ד), שבא מרות המואביה, ועלול יותר לחטוא, על כן לא היתה מדת הדין מתוחה עליו, וגם בשנים לא עלתה לו ע"כ.

והנה בצפה"ק נועם אלימלך (פ' קדושים ד"ה וכרמך) כתוב, כי האדם צריך לקדש אבריו וגידיהם בעובדין טובין ולייגען במעשים טובים, שיהיו האברים מקודשים בצדיקות הבורא צ"ה ולעבודתו, ומזמנים שלא יעבדו כלל במחשבת רוממות הא-ל ית"ש וכו', ולזה נצטוונו במצות העבודה צידים וצבלי הגוף, למען התקדש גופנו שיהיה מוכן לעבוד הבורא האמיתי. דהיינו לעשות סוכה צידים ממש כדי לייגע גופו בעבודה ולטחון חטים לפסת, אבל הצדיק שאבריו כבר מקודשים ומוכנים לעבודה צלי שום מניעה, אין צריך כלל לעשות הכשר המצוה בגופו ממש, לעשות הסוכה צידים ממש, או לטחון החטים לפסת, אלא די לו לאכול המצה ולישב בצוכה, ותעשה המצוה על ידי מי שצריך עדיין לקדש אבריו וכו' ע"ש.

לנגד עינינו (תהלים קא-ו). וזה שאמר דוד למיכל בתחלת דבריו, 'לפני ה', דברים אלו שאני אומר לך כעת, הם דברים שאני מוכן לומר אותם גם לפני ה', אשר דובר שקרים לא יכון לנגדו. ואין אני אומר זאת להצדיק מה שעשיתי כדי להעלים חטאתי, כי ה' בחר בי מאביך ומכל ביתו לזוהי אותי נגיד על עם ה', והיינו כי אביך חטא רק באחד ועלתה לו להעביר ממנו מלכותו, ואני חטאתי בשנים ולא עלתה בי, והוא מפני שאביך כאשר אמרו לו שעשה דבר שלא כהוגן, הצטדק להעמיד מעשיו, לא כן אני, כאשר אומרים לי שחטאתי אני מודה ועוזב. ומהו תבין שדברים אלו אינם רק הצטדקות, אלא כן חייבים לעשות, שגם המלך יש לזלזל בצבדו כאשר נוגע לכבוד המקום, ונקלותי עוד מואת והייתי שפל בעיני, כי אין דבר בעולם שעומד יותר מפני כבודה של תורה. וכעין שמנינו בגמרא (מגילה ג:) דתלמוד תורה כנגד כל המצות, עם כל זה מצטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, וכבוד התורה עדיפה מתלמוד תורה, ואין מועד בפני תלמיד חכם ע"ש.

*

ויש לומר עוד, דהנה החיד"א (פחת עינים יומא סס) מביא מהאר"י הק' (שער הגלגולים הקדמה כו) דנשמת

נדקתו היתה גדולה מאד, כי שאול באחת ועלתה לו, מחמת גודל נשמתו, ובחר צי מצית אציק. לא כן אני, נשמה שבאה מעומקי הקליפות, ומוטל עלי לזכך גופי ציגיעה של מנוה. ובאמת גם צמה שעשיתי עדיין לא ינאתי ידי חובתי, ונקלותי עוד מואת לכבודה של תורה, והייתי שפל צעיני, בזכרי פחיתות נשמתך, ולכן הייתי מכרכר בכל עוו. — וזה מוסר השכל גם לנו, נשמות פחותות צעיקצתא דמשיחא, אשר היגיעה והעמל וריקודי מנוה מזכך אותנו, שנוכל אחר כך לקיים מצות ה' כראוי וכנכון.

ולכן אמרו (קידושין מא.) למנוה צו יותר מנשלותו, וברש"י דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי ע"כ. והיינו כי בשעה שעושה המנוה בעצמו מייגע ומזכך גופו, כדי שיוכל לקיים המנוה ציחר שאת צדחילו ורחימו.

ולכן כאשר מיכל צת שאול אמרה לדוד, כי אציה שאול המלך היה מתנהג בצניעות, ולא היה מרקד כמותו, השיב לה דוד, אציק היה נדיק גמור, נשמה נקיה וטהורה, חומרו מזוכך, ולא היה צריך לייגע עצמו בצדדים נדדיים. והראיה כי

נעילת החג סוכות תשפ"ג לפ"ק

ובצנינו צמלחמת מדין שאמר ה' למשה נקום נקמת צני ישראל מאת המדינים וגו', ואמר הכתוב (במדבר לא-ו) וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא וגו'. וברש"י מפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר, אמר הקצ"ה מי שהתחיל במנוה שהרג כוצי צת צור יגמור ע"ש. ויש לומר עוד, דאיתא צרמז"ס (ה' כלי המקדש ה-ז) שכהן גדול יהיה ציתו צירושלים ואינו זו משם ע"ש.

בזמן שצית המקדש היה קיים, היתה מצות ה' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר, לצוא לצית ה' לראות וליראות לפני קונו. אמנם צמוצאי יום טוב לא היה ראוי ללכת לציתו צלילה, אלא ופנית צצוקר והלכת לאהלך (דברים טז-ז), שטעון לינה צירושלים ליל של מוצאי יום טוב, וכל פניות שאתה פונה, מן צוקר ואילך (ספרי שם).

בזכסף משנה שם לא הראה מקום מוצא הדין ומה טעם יש בו.

ובתוב במנחת חינוך (מנחה קלו אות 1) בטעמו, דכיון דמי שמציא קרבן אפילו עזים היה טעון לינה צירושלים, ולא היה יוצא עד למחר, אם כן כיון דכהן גדול היה מקריב מנחת חציתין בכל יום, מחציתה צוקר ומחציתה בערב (ויקרא ו-1ג), היה טעון לינה צירושלים מפני הקרבן שמציא בכל יום ע"ש. ומעתה אלעזר שהיה הכהן גדול לא היה ראוי לעזוב את מחנה ישראל ללכת למדין למלחמה, כי הוצרך לינה למנוחתיו, ועל כן שלח את פנחס שהיה המתחיל במנחה.

אך לשון הכתוב נריך ציבור, שאמר ופינת צוקר והלכת 'לאהליך', שהוא אוהל עראי, ולא אמר והלכת 'לציתך', כדרך בני אדם הדרים בצמיתים. ובפשוטו הכוונה כיון שמנחת ה' נאמרה צמדבר, ושם לא היה להם צמיתים אלא אוהלים.

בזכנס, שהשפיע יראת ה' על כל רואיהם. וכתב (ישעיה ג-א) כי מציון תלך תורה, ובחוספות (צבא צמרא כה. ד"ה כ"י) לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכון לצו יותר ליראת שמים וללמוד תורה ע"ש. אמנם המעוררות זו בקל יוכל לפוג מהאדם כאשר עוזב את בית ה', וחוזר לטירדות הצית ופרנסתו, וכאשר בא כן ילך. על כן צוה ה' שלא יחזור לביתו תיכף, אלא ישאר ללון לילה צירושלים, ליתן לו זמן להתבונן על מצבו, מה יכול לעשות להטיב הנהגתו, ולספוג לתוך תוכו הקדושה ששאב בצית ה'. ועל דרך שמנינו שהיו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה (רש"י ויקרא א-א). ולהתבונן בצפשו, כי העולם הזה הוא עולם עובר, והוא נמצא רק בצרוזדור שלפני הטורקלין, ושהייתו בעולם הזה הוא רק דירת ארעי, שיעזוב אותו צוקר זמן, ויש להכין עצמו לידה לטורקלין, יום שכולו ארוך, אשר רק מי שטרח בערב שצת יאכל בשצת.

ועל כן דייק הכתוב צמנות לינה, שכאשר ישאר עוד לילה אחר הקרבת קרבנו לספוג צפשו מה שזכה להרגיש בהיותו בצית ה', אז ופינת צוקר והלכת 'לאהליך', הצית שלך לא יהיה עוד בעיניך צנין קבוע, אלא כאוהל עראי וטפל, וישים לב להתכוון

אך יש לומר עוד, בהקדם ציבור הטעם שכל המציא קרבן צמקדש הוצרך לינה, כי כל הבא לבית ה' היה מתעורר לאהבת ה' ויראתו, הן מעטם קדושת המקדש שנשגבה מאד, והן מראיית עבודת כהנים בעבודתם ולויים

*

אך יש לומר עוד, בהקדם ציבור הטעם שכל המציא קרבן צמקדש הוצרך לינה, כי כל הבא לבית ה' היה מתעורר לאהבת ה' ויראתו, הן מעטם קדושת המקדש שנשגבה מאד, והן מראיית עבודת כהנים בעבודתם ולויים

פניו כזיכול מכלם אלקים, אך על ידי החטא נפגם הזורה, עד שלפעמים נדמה לורתו כבהמה (שנת קנא:), ובמועדי ה' יש להאדם להתעלות שיראה על כל זכורך את פני ה' אלקיך, הכלם אלקים שנברא בו, שיתעורר לעזוב את דרכי חיו עד עתה, ולהתעלות בעבודת קונו. ועל זה נאמר ולא יראה את פני ה' ריקם (שם), שאי אפשר צידים ריקנית לזכות שיתראה עליו פני ה', אלא יש לקבל על עצמו צפועל לשנות דרכיו, ואז יזכה שיתראה עליו את פני ה'. ואמרו (סוכה מז.) שמיני רגל צפני עצמו, ופירש צבית אברהם שהוא רגל אשר יש להאדם להתבונן על פני עצמו, אך פניו נראה אחרי שעבר עליו הימים נוראים.

והימים טובים נקראים צם רגלים, כי הרגל מעמיד את גוף האדם, שעל ידיו יוכל לילך ולסדר כל דרכיו, וכאשר חקר לו הרגלים הוא כאצן דומם. כן הוא צרוחניותו של האדם, הימים טובים הם רגליו, שהם מעמידים אותו, ונותנין לו כח על כל השנה להתעלות צרוחניותו בקיום מצות ה' כראוי.

ובמו שכאשר הלכו הציתה ממקום הקודש היה צריך לניה, לעשות חשבון נפשו קודם שיצואו עליו הטירדות, ולשום לצ מה מוטל עליו

בחיו לסדר לו הצית הקצוע בעולם הצא. ומצינו גם כן שאוהל היא לשון אור, וכמו שאמרו (שנת פח.) שצחטא העגל פרקו מלאכי חבלה השני כתרים מישראל, וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה (שמות לג-ז) ומשה יקח את האהל, וברש"י לשון צהלו נרו (איוב כט-ג), והוא היה קירון עור פניו ע"כ. וכאשר ילין צלילה צירושלים ופנית צוקר, אז והלכת 'לאהליך', שיאירו מעשיך צתורה וצמלות, וכמעשיהן של צדיקים שנקראו צוקר (צ"ר ג-ח).

ובעין זה צימינו שאין לנו קדושת המקום של צית המקדש, עם כל זה יש לנו קדושת הזמן, מועדי קודש, שצהם כל אחד מישראל מתעלה בקדושה. ומכל שכן צהימים נוראים, שכל אחד שוהה שעות רצות צצית ה', שהוא מקדש מעט, וכמו שאמרו (מגילה כט.) ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל יא-טז), אלו צתי כנסיות וצתי מדרשות שצצבל ע"ש. היה לכל אחד מאתנו שעות של דציקות צה' והרהורי תשובה, וחזוק רצ לחדש כנשר נעוריכי צקיום מצות ה'.

והבתוב אומר שלש פעמים צשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך (דברים טז-טז), ופירש צאלשיך כי צלם אלקים עשה את האדם (צראשית ט-ז), ועל כל אדם שורה על

שמה, ומשה כבר כתב זה צפרשת האזינו, ולא מצינו שכתבו צדמע.

וַנִּרְאֶה כי הנה כבר דברנו, כי יתכן לומר שאחר שמת משה ונקבר, שוב החיה ה' את משה כדי לגמור לכתוב ולסיים התורה, ופרשה האחרונה של וימת שם משה כתב אחר שהחיה אותו ה', ושפיר סיפר לומר וימת שם משה, ויקבור אותו בגי וגו'. ועל זה רימז הכתוב (תהלים יט-ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש, כי תורת ה' שניתנה לנו ממשה היא תמימה, כולן כתבן משה מתחלתו ועד סופו, ולא תקשה לך איך היה יכול לכתוב וימת שם משה, שזה היא בשביל 'משיבת נפש', שה' השיב לו נפשו אחר מיתתו כדי לגמור את התורה שתהא תמימה.

ויש לומר בזה צמה שאמרו חז"ל (קטוה יג:) יש אומרים לא מת משה, כתיב הכא וימת שם משה, וכתיב התם (שמות לד-כח) ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש ע"כ. ולכאורה היא פליאה לומר שלא מת משה, ולדרוש זאת מהכתוב שנאמר להדיא וימת שם משה. אך יש לומר דבדאי כולי עלמא סבירא להו דמשה מת כמו שנבאר בהדיא מיתתו וקבורתו, אך בהיות שהחיה ה' את משה שנית כדי לקיים הפרשה של וימת שם משה, סבירא להו

לעשות לשנות מעתה דרכי חייו. כן צריך להיות כאשר יוצאים מהימים הנוראים הללו, ליקח לו זמן להתזונן מה קנה צימים הללו, ומה ישמנה אללו מהיום ולהלאה, שאם לא כן, ההתעוררות היתה רק לפי שעה ולא ישאר קבוע אללו, אלא יש לו לקבץ יחד כל הרצונות הטובות, ולראות איך יוכל להוציאם מן הכח אל הפועל, שלא יאבד ממנו. ונראה דזהו שרמזו (שנת קכט.) לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, היינו מנעולים לסגור בהם מה שנתעלה בהרגלים, שישאר רישומם ניכר גם להלאה.

*

בגמרא (בבא בתרא טו.) וימת שם משה עבד ה' (דברים לד-ה), אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי רבי יהודה, ואמרי לה רבי נחמיה. אמר לו רבי שמעון אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתיב (שם לא-טו) לקוח את ספר התורה הזה, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב צדמע ע"כ. ויש להבין למה נתעורר לצכות בעת כתיבת הדברים, הלא ידע כבר קודם כתיבתו שימות, שאמר לו ה' (שם לב-מט) עלה אל הר העברים הזה וגו', ומות זהר אשר אתה עולה

להיש אומרים דמאז שוב לא מת ועומד ומשמש למעלה, ורצנן סבירא להו דזה היה רק לפי שעה כדי לגמור התורה, ושוב אחר זה חזר למצבו הקודם.

והנה נער המיתה אלל נדיקים אינו צמה שעוזים חיי העולם הזה, כי תענוגי עולם הזה הצל היא צעיניהם, ועומד לפניהם כעת חיי עולם הבא, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (אבות ד-טו). אלל הכאז שלהם היא, כי צמתים חפשי (מהלים פח-ו), כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות (שבת ל), ולא יוכלו עוד לשרת את ה' בקיום מצותיו, אשר יפה שעה אחת צתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות שם). ויסופר על הגר"א ז"ל שקודם מיתתו הציט על צינותיו וצכה, ואמר כי צפרוטות אחרות היו יכולים לקיים מצוה כל שעה מהיום, וכעת יחסר לו כל זאת.

ובבזו כן משה רבינו כאז לו מיתתו, אם כי חלקו לעולם הבא עזום מאד, מכל מקום יחסר לו קיום מצוה ה', וזה הפסד עזום, חסרון לא יוכל להמנות, כי בעולם הבא לא יוכל לשרת את ה', וצמתים חפשי, ומתנה זו לא ניתן להאדם רק צימי חייו בעולם הזה. אמנם כעת אחר שמת משה, ושוב החיה אותו ה' לפי שעה

לקיים את התורה, וחזר לו חיותו, נעשה שוב צר חיובא צמנות ה' שראוי הוא להיות הסופר של התורה, נתמלא עיניו צדמעות של חדוה, שוכה להון עזום שחציצה יותר מכל חיי העולם הבא, שעה של לימוד וכתיבת התורה, ואחר זה דמעות של נער, שעוד מעט ינטרך להפסיד גם את זה, ופרשה זו של וימת שם משה כחצן צדמע.

ואחר שאמר הכתוב תורת ה' תמימה משיצת נפש, שחזרה נפשו של משה לכתוב את התורה שתהא תמימה, וכחצן שוב צדמע. אמר שוב, מזה תוכל להצין גדול משיצות קיום מצוה ה' ותורתו, הנחמדים מזהב ומפז רב (שם יט-א), כי החשיצות של זהב ופז הוא צציל שנמצא ממנו מעט בעולם, ועל כן הם יקרים מאד, וחשוב מאד צעיני האדם, אם כי זהו רק לזמן קצר, שהרי אין מליון לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אצנים טובים ומרגליות (אבות ו-ט). ומזה ילמוד כמה נחמדים הם תורת ה', שקיום מצותיו אי אפשר להאדם רק צימיו הקצרים בעולם, ואוכל פירוותיהן לעולם לנצח נצחים בחלקו של עולם הבא, והם נחמדים יותר מזהב ומפז רב.

וכבר דברנו (בצ"ק חוה"מ העל"ט) דלכן היתה שמחת צית השואצה צצית ה' באופן נעלה, כי ניסוך המים היה לפיוס למים

מזותיך. הנה אנו נכנסים כעת לימי החורף, ויש לעשות לעצמו חשבון הנפש, איך יוציא לפועל ההרהורי תשובה שעברו עליו בימים הקדושים. קשה מאד להאדם להשתנות מן הקצה אל הקצה בפעם אחת, אבל בכל דבר נריך להתחיל מעט מעט. וכגון בקביעת עתים לתורה, אם קשה לו כעת לקבוע זמן מרובה, מכל מקום זמן קצר של חצי שעה וכדומה יוכל כל אחד לעשות. אם אי אפשר לו בלימוד עיון, יוכל להתחיל בדברים קלים. וכן בסור מרע, אם הוא משוקע בכלים הטובנלוגיים וקשורה בו, ואין זכחו לעוזב אותם לגמרי, מכל מקום יוכל לעשות גבולים, לפרוש מהם לשעות, ובשעת תפלה וכו' וכו'. וכן הוא בכל הדברים שבקדושה.

והנה ידוע כי הצעל תשובה הקצרה מחשיבו כקטן שנולד, וכמאמרם במדרש (ילקוט תהלים תמנה) ועם נצרא יהלל י-ה (תהלים קב-ט), אלו הדורות שהם כמתים צמעשיהם וצאים ומתפללים לפניך בראש השנה ויום הכיפורים, ואתה בורא אותם צריה חדשה ע"כ. ורמזו יש צוה, כי תינוק בהתחלתו זועד לאט, ואי אפשר לו לעשות הכל, רק דברים קלים, ומיום ליום מתגבר יותר כחו שיוכל לעשות עוד ועוד. כן ה' מקבל את הצעל תשובה כמו תינוק שנולד, מתחיל לעשות מה שאתה יכול בקל,

המתחונים שנבדלו מן המים העליונים, והיו צרכים אכן בעינין למיהוי קמי מלכא, ופייעס בניסוך המים (רש"י ויקרא 3-ג). והיינו כי תענוג המים העליונים הם צחינת תענוג עולם הצא קמי מלכא, אבל מים המתחונים עדיפי, שמהם יקיימו מזות ה', אשר יפה שעה אחת מהם בעולם הזה מכל חיי העולם הצא, ולכן נתפייסו צמה שיתקיים צהם מזות ה' של ניסוך המים. ודבר זה הלהיב צצית ישראל שמחה עזומה על זכייחס לעשות נחת רוח לקונם צחייהם בקיום מזות ה' שזהו יותר מכל חיי העולם הצא, וריצה הכתוב שמחה יתירה בסוכות. וכאשר אנו יוצאים מהימים הללו, יש ליקח ממנו ההתעוררות של שמחה שזכו צעת שאיצת המים, ולחיות עם הרגשת השמחה של יפה שעה בתשובה ומעשים טובים מכל חיי העולם הצא. ועל זה נאמר (תהלים סג-3) נמאה לך כפשי כמה לך צשרי צארץ ליה ועיף 'צלי מים', גם כאשר אין עוד לנגד עיינינו השמחה של שאיצת המים, יהיה כפשנו נמאה לקיום מזות ה', כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך, שנחיה תמיד כמו שהיינו רואים בקודש צעת שאיצת המים, ועבדו את ה' בשמחה צואו לפניו צרננה.

*

ואמר הכתוב (תהלים קיט-ט) גר אני צארץ אל תסתר ממני

להשתנות להיות ישראל, כן גם אני, ישראל שהתנהג כגוי ורוצה להתגייר, שאין מרצין עליו ואין מדקדקין עליו, כי כל ההתחלות קשות, ובתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון רכים. [וזה יש לרמוז בהכתוב, הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה (דברים כח-מג), שנרמזו בתוכה זרכה, והיינו שמה שאתה חי בהרגשה שאתה מתקרב לה' כגר, יעלה אותך מעלה מעלה, מדרגא לדרגא, עד שתזכה להיות צעל תשובה גמור].

וזדו זיאר הפשוט של התואר 'תשובה', כמו מי שנוסע צדק, ותעה לנסוע צדק אחר ממצחו חפלו, כאשר מכיר שטעה, הוא חוזר מדרכו, ועושה יו-טורן, ששצ מדרכו המוטעה להדרך הטובה, אם כי עדיין רחוק הוא ממצחו חפלו, מכל מקום שצ לדרך הטובה, ומשעה לשעה יתקרב יותר אל המקום שרוצה להגיע. כן הוא דרכו של צעל תשובה, תפסיק מללכת הלאה מהדרך שהלכת עד עתה, תהפוך עצמך ללכת צדק טובה, ולאט לאט תגיע למצחו חפלק. אם אתה נמצא על דרך לא טוב, הפוך עצמך לשוב חזרה להדרך הנכונה.

*

דייש לנו לזכור תמיד מה שלמדנו צישיצת סוכה, שאנו חוסים

תקבל על עצמך שינוי צמעשיך על כל פנים בהתחלת דבר מועט, אשר על דבר זה יעמוד עליו לקיימו בכל כחו בכל המצבים ולא יחזור לעולם, ומן השמים יסייעוהו להתעלות יותר.

ומבואר צרמנ"ס (ה' איסורי ציאה יד-ג), שכאשר גר צא להתגייר, אומרים לו הוי יודע שעד שלא צאת לדת זו, אם אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, אם חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אחר שתתגייר, אם אכלת חלב אתה ענוש כרת, אם חללת שבת אתה ענוש סקילה. ואין מרצין עליו ואין מדקדקין עליו, שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שצתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים, וכן הוא אומר (הושע יא-ד) צחצלי אדם אמשכס, ואחר כך צעבותות אהבה ע"כ. וממנו נלמד לכל מי שרוצה להתקרב לעבודת קונו, ולשנות דרכו מדרך הרעה לדרכי התורה, אין להרבות עליו, כי כל ההתחלות קשות, אלא למשוך אותו מעט מעט בדברים רכים, ובקפופו יתעלה להתחבר צעבותות אהבה להתורה ומצותיה.

ועל זה אמר הכתוב, גר אנכי צארך, אני רוצה לשוב אליך צאתה, אכל קשה מאד לשנות עצמי מן הקצה אל הקצה, אני דומה לגוי שצא

תמיד תחת ללא דמהימנותא, שמשגיח תמיד על כל לורכנו, ומאתו לא תלא הרעות, והיושב בסתר עליון צלל שד-י יתלונן, לא תאונה אליך רעה (תהלים 64-), כי מכיר ומשיג שהכל הוא לטובה (כמו שדברנו בארוכה צליל שמיני עזרת). ועל זה אנו מבקשים, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בצית ה' כל ימי חיי לחזות 'בנועס' ה' (תהלים 67-), שכל מה שיעבור על האדם יזכה לראות הנועס שבתוכה. 'כי יפגני צסוכה ציום רעה', כאשר יגיע לו ח'ו יוס שלפי ראות עיניו הוא רעה, אז יפגני צסוכה, לזכור מה שלמד ממנות סוכה, כי הוא יושב תחת כל ה' המשגיח עליו תמיד, ולא מסיר עיניו ממנו, והכל היא רק לטובתו האמיתית.

(העתק חלק המוסר באידיש מהטעיף)

פאריאר האט מען אנגעהויבן בחבורת ובהם נהגה צו לערנען מסכת יבמות. איך האב געבעטן אז מ'זאל זיך צושטעלן דערצו. מען האט געמיינט ס'וועט זיין א קליינער ציבור וואס וועט זיך צושטעלן, יבמות איז א שווערע מסכת ס'קומט נישט אן גרינג. און הונדערטער יונגעלייט האבן זיך צוגעשטעלט און אדורכגעלערענט די מסכת, מ'האלט יעצט ביים סיום מסכת יבמות! נישט נאר א סיום וואס מ'האט געלערענט, א סיום וואס מ'איז אדורכגעגאנגען מיט בחינות, יעדן חודש האט מען זיך פארהערט. מ'האט געמיינט ס'איז א זאך וואס וועט נישט קענען זיין, און ס'איז געווען מער בחינות אין יבמות ווי ס'איז געווען ביי די פריער'דיגע מסכתות וואס מ'האט געלערענט ביז יעצט - אז מ'ויל קען מען! מ'דארף נאר וועלן! מ'האט אנגעהויבן, מ'האט געמיינט אז ס'איז שווער, אבער מ'האט עס אדורכגעבראכן!

ס'איז א גרויסער יו"ט מ'האט געענדיגט יבמות, אונז הייבן מיר יעצט אן מסכת כתובות. דעם קומענדיגן ווינטער הייבט מען אן כתובות. ווער ס'האט צייט, ער האט נישט קיין אנדערע שיעורים וכדומה, ער האט נאך נישט קובע געווען א מסגרת, איז ער איינגעלאדענט אנהייבן לערנען

כתובות. דער וואס האלט מיט ובהם נהגה ביז יעצט, ער האט נאר נישט גענומען קיין בחינות, מען דארף זיין א מוסיף והולך, הייב אן, אפילו דו וועסט נישט קענען יעדע וואך, דו וועסט נישט קענען יעדן חודש, אבער אז דו וועסט נישט אנהייבן וועסטו אין ערגעץ נישט אנקומען.. א איד דארף אנהייבן צו טוען מיט קלייניגקייטן ביז ער קומט צו שפעטער ווי ער דארף צוקומען.

ס'איז געווארן לעצטנס וואס מ'רעדט פון "תורה שבכתב" חומש רש"י. און ס'איז אויסגעשפרייט געווארן פאר קינדער מיט בחורים, אשרי חלקם וואס מ'לערענט אדורך יעדע וואך די חומש פון די פרשה, מיט בחינות. פארוואס איז דאס נאר פאר בחורים? פארוואס איז עס נאר פאר קינדער? וואס איז מיט בעלי בתים? פארוואס זאל נישט א איד קענען חמשה חומשי תורה, נישט וויסן וואס דער אייבערשטער האט אונז געגעבן. גייט אדורך א פרשה ער ווייסט נישט וואס שטייט אין די פרשה געהעריג, נאר ער הערט ביים ליינען א פאר ווערטער, איז עס אזוי שווער זיך צו טרעפן צייט איבער די וואך אז מ'זאל קענען אדורכגיין חומש רש"י, נישט בעיון, אן שפתי חכמים, נאר פשוט עברי מיט טייטש וויסן וואס דער פסוק רעדט, ס'איז אזוי גרינג, איין פרשה א טאג, הייב אן ביז שני, מארגן שלישי, רביעי, ס'נעמט א פאר מינוט, וועט ער קענען כל התורה כולה! דאס איז דאך די ריכטיגע תורה, דאס איז דאך תורה שבכתב, דאס האט מען דאך באקומען פונעם אייבערשטן. מ'קען עס קענען מיט קלייניקייטן, אפילו מ'האט נישט קיין צייט, עס איז זאכן וואס מיט קלייניגקייטן קען ער אנהייבן.

*

מ'האט געהאט ב"ה אזעלכע שיינע לעכטיגע ימים טובים, יעדער איד איז נתעלה געווארן, יעדער איד שטייט אסך שענער ווי ער איז געשטאנען מיט א חודש צוריק, מוחל געווען אלע עוונות, אונז גלייבן מיר דאך יום

כיפור איז מכפר אלעס ווען א איד האט תשובה געטוען אויף די עוונות וואס איז געווען פריער. אלעס מיט א פרישן חשק, כקטן שנולד דמי, מ'גייט אריין אין א לאנגע ווינטער, מ'קען אזויפיל אויפטוען אין די טעג, דינען דעם אייבערשטן און טוען מצות ומעש"ט, מחשיב זיין יעדע קלייניגקייט וואס מ'טוט, וויסן שעה אחת בתשובה ומעש"ט איז מער ווי כל חיי העוה"ב, מחשיב צו זיין יעדע מינוט וואס מ'האט, וואס מ'קען אויסנוצן פאר תורה און עבודת ה' זאל מען עס אויסנוצען.

בחורים זיצן אין ישיבה מען לערענט. ס'איז דא זייער אסך פרייע צייט וואס מ'איז נישט אונטער די סדר פון ישיבה. פרייטאג, שבתים וכדומה, מען קען זייער אסך קונה זיין אין די איבריגע זייטיגע זמנים, וויסן נישט אנצוברענגען קיין צייט, זעהן קונה צו זיין וואס מ'קען. די יונגע יארן דאס איז די שענסטע יארן וואס מ'האט, אז מען פארפאסט עס יעצט האט מען פארפאסט די גאנצע לעבן. און גליקליך איז דער וואס האט אויסגענוצט די יונגע יארן מקדיש צו זיין פאר תורה, ער וועט שטענדיג זיין דאנקבאר אויף דעם וואס מ'האט געשטופט און געבעטן געפאדערט אז מ'זאל זיצן און לערנען.

ס'איז דא חבורות מיט די בחורים אויף צוזאם צוקומען זיך מזמן לזמן אויף שירות ותשבחות און אויף מוסר און אנדערע הדרכות וואס מען דארף האבן. ס'איז א געוואלדיגע חשיבות א טייל צו נעמען.

דער אייבערשטער זאל געבן מיר זאלן קענען מיט-נעמען פון דעם יו"ט, ווי מ'האט פריער גערעדט, מנעלים לרגליו, מען זאל קענען איינשפארן דעם יו"ט, מ'זאל מיטנעמען מיט זיך אויף א גאנץ יאר שפעטער. אונז זיצן מיר נאך ביי די סעודה קטנה, דער אייבערשטער האט אונז געגעבן שמיני עצרת עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם, מען האט שוין גענדיגט די סעודה קטנה, יעצט גייען מיר זיך געזעגענען. דער באשעפער האט אונז געגעבן די סעודה קטנה צו זיצן צוזאמען מיט אונז, אין זוה"ק שטייט אז

דער אייבערשטער זאגט ביי די סעודה, בעט פון מיר וואס דו דארפסט וועל איך דיר געבן, בעי מה דמשאלה, פארלאנג וואס דו דארפסט וועל איך דיר געבן. מען בעט פונעם אייבערשטן איין זאך, ימלא ה' כל משאלות לבבינו לטובה.

דער באשעפער זאל אונז געבן, וואס אונז האבן מיר געבעטן און וואס אונז האבן מיר מתפלל געווען, וואס א מענטש גליסט זיך, זאל דער אייבערשטער ממלא זיין זיין בקשה, אין דעם וועט נכלל זיין אלעס וואס א איד דארף צו האבן. אונז געבן אויסנוצען אונזער לעבן פאר תורה און עבודת ה', דינען דעם אייבערשטן בשמחה ובטוב לבב.

אלע אינאיינעם זאלן מיר זוכה זיין צו האבן א גוט געבענטשט יאר, יעדער זאל געבענטשט ווערן מיט בני חיי ומזונא רוויחא, קינדער וואס מ'דארף האבן, נחת פון קינדער וואס מ'האט, געזונט, אריכת ימים פאר יעדן איינעם, פרנסה בהרחבה, מ'דארף האבן אסך כדי מ'זאל קענען אויפשטעלן תורה, מ'זאל קענען מגדל זיין קינדער ערליך. דער באשעפער זאל געבן פאר יעדן איינעם וואס ער האט געבעטן, ממלא זיין כל משאלות לבבינו לטובה. זאלן מיר זוכה אלע אינאיינעם אקעגן צו גיין משיח צדקינו ס'זאל זיין שנת גאולה וישועה בביאת בן דוד בב"א.

